

**Jelige: Capriccio**

**Lezárás dátuma: 2014. november 3.**

# A sérelemdíj rendszer helyezése és összehasonlítása a német fájdalomdíjjal

Országos Tudományos Diákköri  
Konferencia – Pályamunka

## Tartalomjegyzék

|                                                                                                      |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Ténameghatározás.....                                                                             | 4  |
| 2. Szükség van-e sérelemdíjra?.....                                                                  | 5  |
| 3. Rövid visszatekintés a viharos 20. századra .....                                                 | 6  |
| 4. A sérelemdíj funkciói.....                                                                        | 8  |
| 5. Miért járhat sérelemdíj? .....                                                                    | 10 |
| 5.1 A személyiségi jogok sérelme .....                                                               | 10 |
| 5.2 Egyéb okok, amelyek nem vagyoni kártérítés megítélését eredményezhetik .....                     | 12 |
| 6. A kártérítési jog általános rendszerének felvázolása, figyelemmel az új Ptk. változtatásaira..... | 15 |
| 6.1 A régebbi Ptk. kártérítési rendszere.....                                                        | 15 |
| 6.2 Az új Ptk. megoldása .....                                                                       | 16 |
| 6.3 A sérelemdíj összefüggései az általános kártérítési joggal.....                                  | 16 |
| 7. A sérelemdíj megítélésének elméleti rendszerei .....                                              | 18 |
| 7.1 Az objektív és a szubjektív rendszer – vétkességi alapon .....                                   | 18 |
| 7.2 Az „objektív” rendszer szembeállítása a hátrány bizonyításának szükségességével .....            | 19 |
| 7.3 A sérelemdíj rendszerének bemutatása.....                                                        | 21 |
| 8. A jogi személyeknek megítélhető sérelemdíj .....                                                  | 23 |
| 8.1 A megítélhetőség indokai – érvek, ellenérvek.....                                                | 23 |
| 8.2 Az Alkotmánybíróság határozata .....                                                             | 24 |
| 8.3 A vonatkozó törvényi rendelkezések.....                                                          | 25 |
| 9. A német Bürgerliches Gesetzbuch megoldásai.....                                                   | 27 |
| 9.1 Az újítások előtti állapot.....                                                                  | 27 |
| 9.2 A novella változtatásai.....                                                                     | 28 |
| 10. Általános személyiségi jog – allgemeines Persönlichkeitsrecht .....                              | 31 |
| 10.1 A fejlődés irányába ható tényezők.....                                                          | 31 |
| 10.2 A Grundgesetz szerepe a személyiségi jogok védelmében .....                                     | 32 |
| 10.3 A fájdalomdíj megítélésének feltételei .....                                                    | 33 |
| 10.4 A bírói jogfejlesztés szerepe.....                                                              | 34 |
| 10.5 Schmerzensgeldtabellen – fájdalomdíj-táblázatok .....                                           | 35 |
| 11. A jogi személyek személyiségi jogi védelme a német jog szerint .....                             | 37 |
| 11.1 A jogi személyek általános jogképessége és alapjogi védelme.....                                | 37 |
| 11.2 A Polgári törvénykönyv alapján igénybe vehető fájdalomdíj .....                                 | 38 |

|      |                                                                  |    |
|------|------------------------------------------------------------------|----|
| 11.3 | Személyiségi jogok az Alaptörvény alapján, és ezek védelme ..... | 38 |
| 11.4 | A személyiségi jogok védelme és a fájdalomdíj .....              | 39 |
| 12.  | Összefoglalás.....                                               | 41 |
| 13.  | Forrásjegyzék .....                                              | 43 |
| 13.1 | A felhasznált könyvek .....                                      | 43 |
| 13.2 | A felhasznált cikkek .....                                       | 44 |
| 13.3 | Bíróági döntések .....                                           | 44 |

Ki pénzem ellopá: rongyot lopott,  
Valami semmit; az enyém vala  
És most övé, s még száz kézen foroghat.  
De a ki *jó hírem* rabolja el,  
Ő maga azzal meg nem gazdagul,  
És koldussá tesz engem.<sup>1</sup>

## 1. Témameghatározás

A dolgozat témája a nem vagyoni kártérítésből lett sérelemdíj rendszertani elhelyezése, majd a német fájdalomdíj kialakulásának és dogmatikai sajátosságainak az áttekintése, valamint a két rendszer rövid összehasonlítása. A téma aktualitását az új Polgári Törvénykönyvvvel beköszöntő változások adják.

A dolgozatomban törekedtem rá, hogy az egyes személyiségi jogok elemzése helyett a dogmatikailag érdekes problémákat elemezzem, a rendszerszintű sajátosságokat próbáltam felvázolni. Ilyennek tekintettem, hogy miért járhat egyáltalán sérelemdíj, lehet-e a személyiségi jogok megsértésén kívül más olyan tényállás is, amely a megítélését megalapozza (a kérdés megválaszolása az új Ptk. rendszerében már a sérelemdíj intézményének elhelyezése miatt is egyszerűbb). Megemlítem, hogy mik lehetnek a jogintézmény funkciói, és milyen elméleti rendszerek mentén lehet megítélni. (Objektív – szubjektív rendszer, a vétkesség bizonyításának szükségessége).

A német rendszerben egészen lebilincselőnek találtam a bírói jogfejlesztésnek a magyar jogban sosem ismert mértékét, azt a remekül kiépített jogelméleti rendszert, ami a bírói kar közreműködésével a jognak az igazságossághoz hajlításával keletkezett. Itt tanulmányoztam, hogy a Bürgerliches Gesetzbuch immateriális károk megtérítésére vonatkozó része mellett hogyan lehet fájdalomdíjat követelni az általános személyiségi jogra való hivatkozással, aminek jogalapja a Grundgesetz-nek a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogra és az emberi méltóság védelmére vonatkozó cikkei.

Az egyik legérdekesebb eredménynek a jogi személyek személyiségi jogi védelmének megvalósulását tekintem a két jogrendszerben, mert bár a sérelemdíj és a fájdalomdíj funkciói megegyeznek, ezt a problémakört mégis gyökeresen más módon kezelik és oldják meg.

---

<sup>1</sup> William Shakespeare: Othello, a velencei mór, Fordította: Szász Károly

<sup>2</sup> A sérelemdíj kifejezés helyett a dolgozatban még sokszor nem vagyoni kártérítés szerepel, ez azért lehet, mivel

## 2. Szükség van-e sérelemdíjra?

A sérelemdíj, (illetve korábbi elnevezésével nem vagyoni kártérítés)<sup>2</sup> kialakulása és elfogadottá válása igen hosszú időt vett igénybe. A folyamatot végigkövetve felvetődhet bennünk a kérdés, miként az a jogtörténet folyamán is számtalanszor felötlött, hogy egyáltalán szükséges-e a jognak ezt a nehezen megfogható, inkább morális, mint egzakt jogi kérdéseket felvető részét a törvénykönyvekben szabályozni, jogintézménnyé tenni minden bizonytalanságával és máig megválaszolatlan kérdéseivel együtt?

A válasz, amit a dolgozatom is igyekszik alátámasztani, egyértelmű igen. A sérelemdíj intézményének helye kell, hogy legyen minden jogrendszerben ahhoz, hogy a jog be tudja tölteni a társadalom által ráruházott szerepet, vagyis *igazságot* szolgáltatson, szembeállítva a pusztá jogpozitivizmussal.

Mégis a nem vagyoni kártérítés történetét látva joggal nevezhetjük ezt az intézményt Petrik Ferenc találó szóhasználatával a „jog mostohagyermekének”.<sup>3</sup> Csak a 20. századi fejlődése is megtorpanásokkal terhes, néha egészen eltűnt, néha más intézmények mögött megbújva bukkant fel, és a legújabb kori tendenciákból az látszik, hogy metamorfózisát még mindig nem fejezte be, hiszen a 2014-ben hatályosult új Polgári Törvénykönyv is alapjaiban változtatta meg a szabályozását.

---

<sup>2</sup> A sérelemdíj kifejezés helyett a dolgozatban még sokszor nem vagyoni kártérítés szerepel, ez azért lehet, mivel az elméleti megalapozáshoz szolgáló művek nagy része még ehhez a formához íródott.

<sup>3</sup> Dr. Petrik Ferenc (szerk.) A gyakorló jogász kézikönyve 6. kötet, A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 12.o.

### 3. Rövid visszatekintés a viharos 20. századra

Zsögöd Benő század eleji meglátása: „Szabályképen a kártérítési kötelezettség csakis a vagyonbeli sérelem jóvátételére terjed ki”<sup>4</sup> a mai napra egyértelműen meghaladottá vált.

A vagyoni kártérítés intézményének meglétét és létjogosultságát sosem kérdőjelezték meg magánjogunkban. A jogellenes károkozás klauzulája az 1959-es Polgári Törvénykönyvünk közlönyállapotától kezdve ugyanazon szöveggel szerepelt, és az új Ptk. is szinte változtatás nélkül vette át.<sup>5</sup> A nem vagyoni károk tekintetében az 1953-ban megjelent III. Polgári Elvi Döntés azonban úgy látszott, rövid úton véget vet a kibontakozni látszó intézmény fejlődésének. Alaptalan nyereségnek titulálta az eszmei károkért való pénzbeli kártérítést, kimondta, hogy csak a kapitalista szellem fejezi ki az erkölcsi értéket pénzben és változtatja azt ilyen módon áruvá. A PED álláspontja szerint a szocialista jogrendszerben eszmei kár megtérítésére kötelezésnek semmiféle téren nem lehet helye.<sup>6</sup>

Az alapgondolata persze érthető az elvi döntésnek, hiszen a nem vagyoni, eszmei károk megtérítésénél valóban a lehetetlenre vállalkozik a bíróság: pénzben nem mérhető, szubjektív, érzéseken nyugvó károsodást próbál pénzzel orvosolni. Mert hogyan lehetne beárazni egy szerettünk elvesztése felett érzett gyászunkat vagy egy testrész károsodásával az életünkben bekövetkezett hátrányos változást? Az Alkotmánybíróság is erre mutatott rá a nem vagyoni kártérítésről szóló döntésében: „nem vagyoni károk ugyanis vagyoni mércével megmérhetetlenek, így a *polgári jogi védelem módja* - a kártérítés - *a sérelemhez képest valójában inadekvát*. A nem vagyoni károknak pénzbeli egyenértékük voltaképpen nincs is, így azok szoros értelemben vett megtérítéséről nem is lehet szó.”<sup>7</sup> Azonban mindezeket a károkat figyelmen kívül hagyni is súlyos igazságtalansághoz vezet, és a magánjognak nem áll rendelkezésére más eszköz a sérelmet szenvedett kárpótlására, mint a pénzbeli marasztalás.

Az 1953-as döntés bevezette az *általános kártérítés* intézményét, ami azonban nem a vagyoni és nem vagyoni károkat foglalta magában, hanem abban az esetben lehetett megítélni, ha a bíróság a vagyoni kártérítés *pontos összegét* nem tudta meghatározni.

---

<sup>4</sup> Zsögöd Benő: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből. Budapest, Wigand, 765.o. Idézi: Görög Márta: A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008., 93. o.

<sup>5</sup> A kártérítési jog rendszerének kifejtését lásd a következőkben

<sup>6</sup> idézi: Görög Márta: A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008, 103.o.

<sup>7</sup> 34/1992 (VI.1.) AB határozat, ABH. 1992/192.

A döntéssel, miszerint a nem vagyoni kártérítés nem megfelelő módszer az immateriális károk orvoslására, a magyar jogászi közönség sem értett egyet, folyamatos viták tárgya lett az eszmei kár, amelyek eredményeképpen 1977-ben módosították a Ptk.-t, immáron belevéve a nem vagyoni kártérítést is, azonban még jócskán szűkítő értelmezéssel. A 354.§ szerint a károkozó csak akkor volt köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a *társadalmi életben való részvételét*, vagy egyébként *életét tartósan vagy súlyosan megnehezíti*, illetőleg a jogi személynek *a gazdasági forgalomban való részvételét* hátrányosan befolyásolja. A Legfelsőbb Bíróság 16. irányelve részletesebben is kifejtette ezeket a feltételeket kiemelve például, hogy önmagában az, hogy az elszenvedett sérülés fájdalommal járt vagy hosszabb orvosi kezelést tett szükségessé, nem alapozza meg a nem vagyoni kár megtérítése iránt támasztott igény jogszerűségét.

Bár az 1990-ben kiadott 21. irányelv hatályon kívül helyezte a 16. irányelvet, ezek a megszorítások egészen 1992-ig a normaszöveg részét képezték, amikor is az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek mondta ki őket, és csak a 354.§ első fordulátát tartotta meg.

Mostanra már alapvetésnek számít a bírói gyakorlatban a nem vagyoni kártérítés léte, azonban mint arra már fentebb utaltam, fejlődése úgy látszik korántsem fejeződött be.

#### 4. A sérelemdíj funkciói

Milyen funkciókat is kell betöltenie a sérelemdíjnak? Mik lehetnek azok az indokok, amelyek ennek a jogintézménynek a létét igazolják, és kétséget kizáróan bizonyítják, hogy vannak olyan jogi érdekek, amelyek szükségesség teszik a sérelemdíj megítélését?

Ezt a kérdéskört egy, a témában született német Szövetségi Legfelsőbb Bírósági (BGH) ítélet<sup>8</sup> segítségével szeretném bemutatni.<sup>9</sup>

A jogalkotó a német jogban is formálisan kártérítésként alkotta meg a fájdalomdíjat, de tartalma szerint ez természetesen nem az általános, vagyis a vagyoni károk kiegyenlítésére szolgáló kártérítésnek felel meg. A helyreállítás itt nem valósulhat meg az eredeti állapot helyreállításával, mint a vagyoni károk esetén.

Az ítélet megállapítása szerint a fájdalomdíjnak jogilag kettős funkciója van, ezek pedig a *kiegyenlítési*, illetve az *elégtételi* funkciók. Az előbbi célja szerint méltányos elégtételt kell, hogy adjon a károsultnak az életvitele elnehezülése miatt bekövetkezett, nem anyagi jellegű károkért, az utóbbi pedig azt biztosítja, hogy a károkozó azért, amit a károsulttal tett, elégtételt szolgáltatson.

Ezen két funkció közül egyértelműen a kiegyenlítési-kártalanítási gondolat áll az előtérben. Az igény célja az elszenvedett hátrány, károsodás kiegyenlítése. Az alapul szolgáló gondolatot úgy lehetne megfogalmazni, hogy mivel a károkozó a vagyoni károkon felül a károsult életét nehezkesebbé tette, a teljesítésnek segítenie kell ezt az elnehezült életet ismét könnyebbé tenni.

A pontos összeget, amivel a helyreállítás megvalósulhat, szigorúan számtani alapon nem lehet meghatározni. Ezért a kiegyenlítési funkció egyedüli szem előtt tartása nem lehet célravezető, mivel az immateriális károkat soha, az elégtételi lehetőségeket pedig csak korlátozottan lehet pénzben kifejezni. Nem lehet azt mondani, hogy a fájdalmakat örömmel egyenlítjük ki, miáltal a károsult fájdalomra vonatkozó emlékeit töröljük. A kiegyenlítési funkció behatároltságát láthatjuk azoknál az eseteknél is, amikor az immateriális károk nagysága miatt megfelelő kiegyenlítés aligha elképzelhető, mint például a sérült testének nagymértékű fizikai

---

<sup>8</sup> BGH, *Beschluß* vom 6. 7. 1955 - Großer Zivilsenat 1/55, in: NJW 1955/1675

<sup>9</sup> Az ítélet teljes terjedelmű magyar megfelelője megtalálható Görög Márta: A fájdalomdíj mértékét befolyásoló körülmények összehasonlító elemzése a német joggyakorlat előtérbe helyezésével, in: Jogelméleti Szemle, 2001/4. szám

károsodása miatt, de ilyen esetek lehetnek egyes pszichikai sérülések is. Így megállapíthatjuk, hogy a kiegyenlítési cél teljes elérése (de akárcsak megközelítése is) nem lehet feltétele a fájdalomdíj megítélésének. Éppen ezeknél az eseteknél jut nagy szerep az elégtételi funkciónak. Ez fejezi ki a káresemény folytán a károkozó és károsult között létrejött személyes kapcsolatot, ami az eset összes körülményének gondos mérlegelését követeli meg.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a kiegyenlítési funkciónak való megfelelés során a károsult, és az ő körülményeire koncentrálunk, míg az elégtételi funkciónál a károkozó kerül előtérbe.

## 5. Miért járhat sérelemdíj?

Sérelemdíjat nagyon széles körben ítélnek meg a bíróságok, rendkívül változatos azoknak a történeti tényállásoknak a köre, amelyek megalapozzák a kártérítési felelősséget. Hagyományosan ide tartoznak a névjog körében megítélhető kártérítés, szerzői jogok sérelme, élet, testi épség és egészségsérelem, az emberi méltóság sérelme. Az ezekhez tartozó egyes tényállások csoportosítása és rendszerezése szinte lehetetlen feladat.<sup>10</sup>

Érdekesebb, véleményem szerint, annak vizsgálata, hogy rendszerszinten milyen jogsértés alapozza meg a sérelemdíjat. Ennek tanulmányozása során két csoportot különböztethetünk meg. Nem kétséges, hogy megalapozza a sérelemdíjat a *személyiségi jogok sérelme*. Vitákat vált ki azonban, hogy van-e olyan *egyéb tényállás*, ami hasonló eredményre vezethet, létezhet-e más olyan jogtárgy, amelyet megsértve a sérelemdíj megítélése a megfelelő válasz?

### 5.1 A személyiségi jogok sérelme

A jogirodalom és a joggyakorlat is egységes abban, hogy a személyiségi jogok sérelme a sérelemdíj megítélésének legfőbb alapja. Ha felütjük például a Polgári jogi fogalomtárat,<sup>11</sup> ott a kár címszó alatt nem vagyoni kárként a következőt találjuk: „nem vagyoni kár alatt jelenleg a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő károkat értjük, azaz a személyiségi jog megsértése következtében az emberi személyiség testi és lelki életminőségének hátrányos megváltozását. ... Nem vagyoni kár okozásakor kárpótlásra és indokolt költségeinek megtérítésére tarthat igényt a károsult az elszenvedett sérelemért.”

Eltekintve attól a fogalmilag megtévesztő elemtől, hogy nem vagyoni kár okozásakor felmerülő költségek természetesen már a vagyoni károkhoz tartoznak, láthatjuk, hogy a definíció kizárólag a személyhez fűződő jogok megsértése esetén tartja megítélhetőnek a nem vagyoni kártérítést.

De mi is az a személyiségi jog, és mi lehet pontosan a „személyiség”, amit itt védünk? Számtalan definíciós kísérletet találhatunk a jogirodalomban. Személyi Kálmán úgy fogalmaz, hogy „a »személyiség« kifejezés a legfőbb életjavakat jelenti, az életet, a becsületet, a szabadságot; jelenti továbbá az egyénileg megkülönböztető jelleget. Helyesebben

---

<sup>10</sup> A téma bővebb kifejtését lsd. pl. Dr. Petrik Ferenc: Kártérítési jog, Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése HVG-Orac, Bp. 2002, Dr. Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata ELTE Jogi továbbképző intézet, Bp. 1992

<sup>11</sup> Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.) Polgári jogi fogalomtár. HVG-ORAC, Budapest, 2004. 145.o

a személyiség mindezen legfőbb életjavak hordozóját jelenti, míg ezek egyenkint már a vizsgálódó elme által megkülönböztetett elemei a személyiségnek.”<sup>12</sup>

Petrik Ferenc megkülönbözteti a más tudományágakban fellelhető és a jogi értelemben vett személyiség fogalmát. Már az 1992-es, általa szerkesztett kézikönyvben<sup>13</sup> is idézi az 1930-ból származó pszichológiai meghatározást: “A személyiség az egyes emberi lény teljes szellemi struktúrája, fejlődése bármely adott fokán. Felöleli az emberi jellem minden összetevőjét: az intellektust, a temperamentumot, a készséget, erkölcsiséget és minden olyan attitűdöt, amely benne élete során kiépült.”<sup>14</sup> Kiemeli azonban, hogy ez a meghatározás a jog számára kevés, így részéről a személyiséget meghatározott *életminőségként* írja le, nevezetesen szerinte ez azt jelenti, hogy az ember szabadon rendelkezik *önmaga felől*, továbbá megilletik az emberhez méltó életfeltételek.<sup>15</sup>

És ha a személyiség, mint olyan, ennyire nehezen megfogható, mi is akkor pontosan a személyiségi jog? Az Alkotmánybíróság egy ítéletében kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti.<sup>16</sup> Máshol úgy fogalmaz, hogy a nem vagyoni kártérítés intézménye *a személyiséget ért sérelmek esetére rendelt polgári jogi jogvédelmi eszköz*. Így az Alkotmánybíróság értelmezésében is láthatjuk, hogy a nem vagyoni kártérítés alkalmazásának feltétele, az erre vonatkozó igény *jogalapja* valamely *személyiségi jog megsértése*.<sup>17</sup>

A személyiségi jog védelme a legtöbb jogrendszerben valamilyen módon benne él. Különbségek leginkább abban látszódnak, hogy enumeratív módon, az egyes személyiségi jogok felsorolásával oldják-e meg a védelmet, vagy általános személyiségvédelmi klauzulát vezetnek be.<sup>18</sup>

A magyar 1959-es Ptk. a generálklauzulikus megoldást választotta, mikor kimondta a 75.§-ban: „A személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.” Az egyes személyiségi jogok felsorolása ezután csak exemplifikatív jellegű volt.

<sup>12</sup> Dr. Személyi Kálmán: A névjog, Tanulmány a személyiségi jogok köréből Franklin Társulat Nyomdája, Budapest, 1915, 1. o.

<sup>13</sup> Dr. Petrik Ferenc (szerk.) A gyakorló jogász kézikönyve 6. kötet, A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992

<sup>14</sup> Narren, H. C.-Carmichael L.: Elements of human psychology: Boston, 1930, idézi: Dr. Petrik Ferenc in: Dr. Petrik Ferenc (szerk.) A gyakorló jogász kézikönyve 6. kötet, A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 14. o.

<sup>15</sup> Dr. Petrik Ferenc: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében, Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1. 6-8. o.

<sup>16</sup> 8/1990 (IV.23.) AB határozat, ABH. 1990/42.

<sup>17</sup> 34/1992 (VI.1.) AB határozat, ABH. 1992/192.

<sup>18</sup> Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983., 25. o.

Óvatosabban fogalmaz az új Ptk. a személyiségi jogi fejezetében. Ebben az előzőekhez némi kiegészítést fűzve annyit találunk a 2:42.§ (2) bekezdésben: „Az *emberi méltóságot* és az *abból fakadó* személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.” Ha elfogadjuk az Alkotmánybíróság előbbiekben idézett ítéletében megfogalmazottakat, arra juthatunk, hogy igazából a személyiségi jogok védelme nem szűkült, hiszen az emberi méltóság az általános személyiségi jog egyik megfogalmazása. Kérdéses, hogy a jogalkotók is erre gondolva pontosították-e a normaszöveget, vagy a szűkítés volt inkább a cél. Az egyes személyiségi jogok felsorolása ezután itt hasonlóan az előző Ptk-hoz, példálózó jellegű.

## 5.2 Egyéb okok, amelyek nem vagyoni kártérítés megítélését eredményezhetik

Ebben a témakörben nagyrészt a Baranya Megyei Bíróság Polgári és Közigazgatási Kollégiumának előterjesztése a nem vagyoni kártérítésről a polgári és munkaügyi perekben című vitairatban<sup>19</sup> foglaltakra hivatkozom. A tanulmány 2000-ben jelent meg, de a körülmények indokokkal alátámasztott kérdésfeltevései máig érvényesek, és a nem vagyoni kártérítés elméleti vázát próbálják megragadni a gyakorlaton keresztül, mutatva az elméleti kidolgozottság hiányosságait, és az ennek következtében fellépő, az ítélkezésben zavarokat keltő bizonytalanságokat.

A vitairatnak az a része, amely a témánkhoz kapcsolódó részt elemzi, azzal kezdődik, hogy idézi a Legfelsőbb Bíróság egy a Baranya Megyei Bíróság ítéletét bíráló felülvizsgálatát: „Annyiban *nem osztotta* a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság jogi álláspontját, hogy a nem vagyoni kártérítésre kizárólag a személyiségi jogok megsértése ad alapot. Nem vagyoni kártérítés ugyanis bármely jogi érdek csorbitása esetén megítélhető, ha a jogsértés okozta hátrányok teljes kiegyenlítése csak így történhet meg. Ez következik a Ptk. 355. §-ának (1) bekezdéséből is. A Ptk. e rendelkezése ugyanis nem korlátozza a nem vagyoni kártérítést a személyiségi jogok megsértésével okozott hátrányok kiegyenlítésére.”<sup>20</sup>

Ez az állítás nem kis zavart okoz. Hiszen feltételezve, hogy megfejtettük a személyiség mibenlétét, és elfogadtuk, hogy jogos a megsértéséért nem vagyoni kártérítést megítélő gyakorlat, belebotlunk egy újabb problémába, miszerint vannak olyan jogok is, amelyek nem

---

<sup>19</sup> A Baranya Megyei Bíróság Polgári és Közigazgatási Kollégiumának előterjesztése a nem vagyoni kártérítésről a polgári és munkaügyi perekben, 2000.

<sup>20</sup> Pf. V. 23 937/1997/3. számú ítélet

személyiségi jogok, megsértésükért mégis nem vagyoni kártérítés ítéltető meg. De mégis mik lehetnek ezek, és helyes-e ez az álláspont?

A vitairat szerzői egyértelműen arra a véleményre jutottak, hogy a döntés hibás volt. Az elméleti levezetés a Ptk. 2.§-ára hivatkozik, miszerint a polgári jog a vagyoni és személyi viszonyokat szabályozza (ugyanez jelenik meg az új Ptk. 1:1. §-ában is). Ebből következik, hogy ami nem vagyoni sérelem, az személyi sérelem. Tehát, mivel nem vagyoni kártérítés nem járhat vagyoni kárért, marad a személyi kár, ami pedig a személyiségi jogok megsértéséből ered. Ennek összefoglalásaként kimondták:

„A nem vagyoni kártérítés megítélésének szükségképpen, elengedhetetlen - de nem egyedüli - feltétele valamely személyhez fűződő jog megsértésének a megállapítása. Ha személyhez fűződő jogsértés nem állapítható meg, a keresetet - jogalap hiányában - el kell utasítani.”

És mivel a tételes jogban a Ptk. nem adja taxatív felsorolását a személyiségi jogoknak, gyakorlatilag –úgy látszik – minden ide sorolható, álljon az bármilyen távoli kapcsolatban is a felsorolt személyiségi jogokkal, vagy az anyajogként működő emberi méltósággal. A vitairat ki is mondja, hogy egyre újabb és újabb személyiségi jogok keletkeznek, értve például a biológiai jogokat, amelyek „a személyiség szabad kibontakozásához való jog, az önrendelkezés szabadságához való jog, a magánszférához való jog körébe tartoznak. Ezeket a »szubszidiárius« személyiségi jogokat a bíróságok minden esetben felhívhatják az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített személyhez fűződő jogok egyike sem alkalmazható”

A vitairatban a következő példák jelennek meg: az alperes a telefonkönyvben a férfi felperes neve mellé a „szakoktató nővér” foglalkozás megjelölést írta. A másodfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a *téves személyi adat közlése nagyobb nyilvánosság előtt önmagában személyhez fűződő jogsértés.*<sup>21</sup> Akkor is megvalósult a személyiségi jogi jogsérelem, amikor a felperes az alperes postai kézbesítésének szabálytalansága miatt nem jelenhetett meg időre az általa választott főiskola által kitűzött felvételi vizsgán, így továbbtanulására csak egy év eltelte után kerülhetett sor. Itt az akkori Alkotmány 16.§-át hozták fel hivatkozással, ami szerint a Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.

---

<sup>21</sup> 2. Pf. 21 181/1999/5. számú határozat

Ezekon kívül érdekes lehet még az az ismertebb ítélet, amit a Legfelsőbb Bíróság hozott 1996-ban egy utazási szerződés kapcsán.<sup>22</sup> Ebben az esetben a tényállás szerint az utazási iroda nem adott megfelelő tájékoztatást az utazó házaspárnak, akik terveik szerint az ausztriai St. Margareten faluban levő szállásukról indulva a falu környékén autós kirándulásokat téve töltötték volna szabadságukat. Amikor nyaralásuk helyszínére értek, azzal találták szembe magukat, hogy egy meredek, kavicsos hegyi úton kellene eljutni a szállásukig, amit megkísérelve kocsijuk megsérült, az éjszakát a faluban töltötték. Az irodától telefonon kértek másik szállást, az azonban határozott választ nem adott, ezért a házaspár hazautazott. Mindezek alapján az alperest hibás teljesítésből eredő kártérítés fizetésére, a kocsijukban esett kár megtérítésére, és *ezen felül nem vagyoni kár megfizetésére kérték kötelezni*.

Az ügyben végül a Legfelsőbb Bíróság azt mondta ki, hogy „a felperes megalapozottan hivatkozott arra, hogy az alperes magatartására visszavezethető ok miatt nyári szabadságát nem tölthette el az általa tervezett módon és *ezáltal a külföldi utazás élményeinek, a vele járó kikapcsolódásnak és szórakozásnak, valamint munkavégző képessége megújításának elmaradásával őt nem vagyoni kár is érte.*”

Tehát elfogadhatónak ítélte ebben az esetben is a nem vagyoni kártérítés alkalmazását, jóllehet az előbb vázolt tényállással és indokolással kapcsolatban csak elég nehezen lehetne olyan, akár „szubszidiárius” személyiségi jogot is találni, ami ezt megalapozhatta volna.

Így az látszik, hogy elfogadva a vitairat kategorikus álláspontját, miszerint nem vagyoni kártérítés *kizárólag* személyiségi jogi sérelem miatt jár, a személyiségi jogok keretei gyakorlatilag bármeddig tágíthatók, mindig lesz egy olyan érvelés, aminek a végén arra juthatunk, hogy a felperest személyiségi kár érte. Ezen a következtetésen véleményem szerint nem változtat az új Ptk. megoldása sem, hiszen pusztán azzal, hogy a sérelemdíj megítélését csak a személyiségi jogok megsértése esetén engedi meg, az előbb felvázolt kétségek változatlanul fennállnak.

---

<sup>22</sup> Legf. Bír. Pfv. VIII. 23.243/1996. számú ítélet

## **6. A kártérítési jog általános rendszerének felvázolása, figyelemmel az új Ptk. változtatásaira**

A kártérítési rendszer vizsgálatánál először el szeretném különíteni a kártérítés és a kártalanítás fogalmát.

A kártalanítás alapfeltétele is az, hogy valamilyen kár következzen be a károsultnál, de ellenben a következőkben vázolt kártérítéssel, itt az ezt a kárt okozó magatartás nem jogellenes. „A hátrány valamilyen jogszerű esemény következtében éri a károsultat, akinek a magatartás jogellenességének hiányában nincs joga kártérítést követelni. Ilyenkor a károsult kártalanítást követelhet”.<sup>23</sup> Tipikus példája az esetkörnek a kisajátítás, amikor a jogszabályi felhatalmazás alapján eljáró állami szerv magatartását kell valamivel kompenzálni.

Ezek után a hatályos Ptk. alapján bemutatnám a fennálló kártérítési rendszert, ám igen sematikusán, főleg a témánkhoz kapcsolódó részeket hangsúlyozva.

### **6.1 A régebbi Ptk. kártérítési rendszere**

Kártérítést alapvetően két okból lehet követelni, a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint (kontraktuális alapon), illetve a jogellenes cselekménnyel okozott károkért való felelősség szerint (deliktuális alapon). A régi Ptk. rendszerében a két fajta nem igazán különült el egymástól.

A kontraktuális felelősséget a Ptk. 318.§-a alapozta meg: „A szerződésszegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének – ha a jogszabály kivételt nem tesz – nincs helye.”

A deliktuális felelősséget pedig a 339.§ ekként: „Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.”

Tekintve, hogy a 318.§ is utalószabályt alkalmazott a 339.§-ra, a kimentési lehetőségek mind a két esetben ugyanazok voltak. A 339.§ (1) bekezdésének 2. mondata szerint az mentesülhetett a felelősség alól, aki bizonyította, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

---

<sup>23</sup> Fézer Tamás (szerk.) A kártérítési jog magyarázata Complex, Budapest, 2010., 29. o.

A nem vagyoni kártérítéssel kapcsolatban leggyakrabban a 339.§ felhívására került sor, és mivel a nem vagyoni kárnak nem volt önálló tényállása, a feltételeire és a kimentés szabályaira is az általános rendelkezéseket kellett alkalmazni.

## **6.2 Az új Ptk. megoldása**

Az új Ptk. ebben a körben is jelentős változásokat vezetett be. Egészen elválasztja egymástól a kontraktuális és a deliktuális felelősséget, mindkettőre önálló kimentési rendszert vezetve be.

A 6:142.§-ban rendelkezik a szerződésszegéssel okozott károkról. Itt a kimentés lehetősége ezentúl akkor adott, ha a károkozó bizonyítja, hogy a szerződésszegést *ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható* körülmény okozta, és *nem volt elvárható*, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa. Azonban több aspektusnál például a kár fogalmánál, a kártérítés módjánál utal itt is a szerződésen kívül okozott kár szabályaira.

A deliktuális felelősség nem sokban változott, ott a kimentés is az eddig ismertetett: mentesül az, aki bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható.

Részünkről a legnagyobb jelentősége az újonnan bevezetett sérelemdíj intézményének van. Ez, átnevezve a nem vagyoni kártérítést, kivonja az eddig ebbe a körbe tartozó eseteket az általános kártérítés szabályai alól, és a személyiségvédelmi fejezetben helyezi el őket, speciális személyiségvédelmi szankcióként deklarálva a sérelemdíjat. Ennek önmagában szerintem nincsenek káros hatásai, a legtöbb, bíróságok által megfogalmazott alapelv így is érvényes marad majd, viszont a kodifikáció egyéb, a későbbiekben tárgyalt változtatásai hatással lehetnek a gyakorlat alakulására is.

## **6.3 A sérelemdíj összefüggései az általános kártérítési joggal**

Bármennyire is célja volt a kodifikátoroknak a sérelemdíj intézményének leválasztása a kártérítési jogról, a teljes szakítást persze nem lehetett megvalósítani a közös gyökerek, és a legtöbb ponton közös célok miatt.

Ezért a vonatkozó szakasz (2) bekezdése kimondja, hogy a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni azzal, hogy a sérelemdíjra való

jogosultsághoz jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges.

Ennek az a jelentősége, hogy a törvény szerint (amit a kommentár is megerősít) mind szerződésszegéssel (itt a személyszállítási szerződést említik példaként),<sup>24</sup> mind szerződésen kívüli károkozással meg lehet valósítani a személyiségi jogi sérelmet, és a kimentés feltételei a konkrét szituációhoz kapcsolódóan határozhatóak meg.

---

<sup>24</sup>Vékás Lajos (szerk.) A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal.. Budapest, Complex, 2013., 73.o.

## 7. A sérelemdíj megítélésének elméleti rendszerei

Különösen az új Ptk. kodifikációja során lehetett gyakran hallani nem vagyoni kártérítés illetve a sérelemdíj kapcsán, hogy újabb és újabb viták bontakoztak ki az objektív és a szubjektív rendszerek előnyeiről és hátrányairól. Jóllehet ez igaz, de a beszámolók olvasása során az volt az érzésem, hogy az objektív-szubjektív fogalompárt nem mindenki használja ugyanabban az értelemben, és ez értelmezési nehézségekhez vezethet a régi és új törvénykönyv bemutatása kapcsán. Először tehát szeretném röviden ezeket tisztázni.

### 7.1 Az objektív és a szubjektív rendszer – vétkességi alapon

A klasszikus polgári jogi felelősségrendszerben az objektív és szubjektív kategóriapár a vétkesség kapcsán különíthető el. A kártérítés előfeltételei a kár, a jogellenes magatartás, illetve az okozati összefüggés kiegészül a vétkességi elem vizsgálatával.<sup>25</sup>

A vétkesség szó használata azonban nem biztos, hogy célravezető, mivel azt hagyományosan a büntetőjog alkalmazza, és a polgári jogi megfelelője a felróhatóság lesz. A vétkesség a tőle elvárhatóság mércéjét jeleníti meg. „A vétkesség egy erősen szubjektív, a jogsértő pszichéjéhez, képességeihez, adottságaihoz mindenben igazodó mérce, mely szubjektív jellegéből következően könnyebb mentesülést enged a felelősség alól a jogsértőnek.”<sup>26</sup>

A felróhatóság azonban ennél jóval objektivizáltabb rendszert ír le. Itt a kérdés a tőle elvárhatóságról arra tevődik át, mi az, ami az adott helyzetben általában elvárható.

Az objektív rendszer ismérve, hogy a felróhatóságot minden tekintetben figyelmen kívül hagyja, kimentést nem ismerő alakzatot hoz létre, ennek okait Petrik így foglalja össze: „a károsult oltalmazandó gazdasági érdeke megkívánja, hogy teljes vagyonát élvezhesse. Ebből a szempontból közömbös, hogy a károkozó szubjektív helyzete folytán szándékosan vagy gondatlanul okozták-e a kárt, érdeke azt kívánja, hogy értékvesztése teljes egészében megtérüljön.”<sup>27</sup> Petrik kiemeli azonban, hogy még az irányzat legfőbb képviselője, Marton Géza sem alkotott tisztán objektív rendszert, hiszen a tervezetében megjelentek a kimentés esetei.

---

<sup>25</sup> Fézer Tamás (szerk.) A kártérítési jog magyarázata Complex, Budapest, 2010., 23. o.

<sup>26</sup> Fézer Tamás (szerk.) A kártérítési jog magyarázata Complex, Budapest, 2010., 24. o.

<sup>27</sup> Dr. Petrik Ferenc: Kártérítési jog, Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése HVG-Orac Budapest, 2002. 21. o.

A szubjektív rendszer ezzel szemben a felróhatóságot veszi alapul. Petrik Ferenc előbb idézett művében hangsúlyozza, hogy a *szubjektivitás* ebben az esetben egy viszonylagos objektív megoldást takar, hiszen a „cselekvő tudati állapotától nagyrészt független gondossági mértékhez kell mérni a vétkességet”.<sup>28</sup>

Bárdos Péter azzal érvel a szubjektív rendszer mellett, hogy az emberi igazságosságérzet az ok-okozati összefüggésen túl mégiscsak megkívánja azt, hogy a károkozónak nem csupán „köze legyen” a kárhoz, de valamilyen mérce szerint „tehessen” is róla.<sup>29</sup>

Így mutathatjuk be tehát az objektív – szubjektív fogalompárt a vétkesség mentén. Egy példával is szemléltetve az elméleti részt:

2000-ben Veszprém megyében született egy bírósági ítélet, aminek az alapjául szolgáló esetben az volt a gond, hogy az alperes olyan permetezőszert használt, amelytől szomszédja méhei ún. idegenszagot kaptak és ezzel összefüggésben elpusztultak (az ezzel beborított méheket társaik nem ismerték fel, ezért a hazatérő méheket halálra csípték). A bíróság úgy ítélte, hogy az alperesnek nem kellett ismernie a permetezőszer ilyen hatását, *ez nem volt az adott helyzetben elvárható*. A jogesetben azonban a szomszédja felhívta a figyelmét a káros hatásokra, és természetesen a figyelmeztetés után keletkezett károkért már felelnie kellett.<sup>30</sup>

## **7.2 Az „objektív” rendszer szembeállítása a hátrány bizonyításának szükségességével**

Az objektív rendszer kifejezést sokan azzal szembeállítva is használják, hogy a károsultnak kell-e bizonyítani az őt ért nem vagyoni kárt. Ezzel szemben több nézet alakult ki az elmúlt évek során.

Fézer Tamás, amikor könyvében ezzel a problémakörrel foglalkozik, leírja először a kárnak a vagyoni és nem vagyoni károkat is átfogó definícióját. „A kár általános értelemben az a hátrány, amely valakit egy károsító esemény hatására vagyonában vagy személyében ér.” Ezután arra tér ki, hogy a jognak azért van nehéz dolga, mert egy rendszerben akarja szabályozni az egyébként rengeteg mindenben különböző vagyoni és immateriális károkat. „A vagyoni károk egzaktak, mérhetőek, helyreállíthatók, míg a személyi sérelmek

---

<sup>28</sup> Dr. Petrik Ferenc: Kártérítési jog, Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése HVG-Orac Budapest, 2002. 24. o.

<sup>29</sup> Dr. Bárdos Péter: Kárfelelősség a Polgár Törvénykönyv rendszerében, HVG-ORAC, Budapest, 2001. 56. o.

<sup>30</sup> Veszprém Megyei Bíróság I.Pf.20813/2000/7. sz. ítélete, idézi: dr. Complex, Budapest, Tamás: Kártérítési jog 2010., 69-71.o

kategorizálhatatlanok, pénzben nem kifejezhetők, mérhetetlenek és gyakran nem is bizonyíthatók.”<sup>31</sup>

A legtöbb szakirodalmi álláspont azt tükrözi, hogy a kár bizonyítását a jog megkívánja az immateriális javak esetén is. Dr. Törő Károly 1979-es könyvében először a vagyoni kártérítés feltételeit határozza meg, amiket tárgyi (objektív) és alanyi (szubjektív) elemekre bont: tárgyi feltétel a kár bekövetkezése, a károkozás jogellenessége, az okozati összefüggés, alanyi feltétel pedig a felróhatóság.<sup>32</sup> A nem vagyoni kártérítés feltétele pedig a *polgári jogi felelősség általános szabályain túl* a nem vagyoni kártérítésre vonatkozó különös feltételek érvényesülése. (Ezek itt a korábban már tárgyalt szűkítő feltételek, amelyek a Ptk. részét képezték az 1992-es Alkotmánybírósági döntésig, amely megsemmisítette őket.) Látható, hogy a vagyoni kártérítés feltételeit alapul veszi a nem vagyoni kártérítéshez, a kár bizonyítása tehát itt is szükséges lenne. Ugyanez a nézet köszön vissza több szaktekintély írásában<sup>33</sup> és nagyon sok bírói ítéletben.

Fézer az előbb idézett művében azonban megkülönbözteti a felelősségtani és a személyiségi jogi nézetet. A felelősségtani nézet képviselői az előbbieken bemutatottaknak megfelelően úgy gondolják, hogy a nem vagyoni kártérítés alkalmazása során is az általános polgári jogi felelősségtani feltételeket kell alkalmazni, függetlenül azok eltérő jellegétől, illetve a bizonyítás esetleges nehézségeitől. A személyiségi jogi felfogás ezzel szemben „elveti a kár vizsgálatának relevanciáját, és kizárólag a jogsértésre koncentrál”.<sup>34</sup> Itt a testi vagy pszichés kár bekövetkezése nem lesz előfeltétele a kártérítés megítélésének, elegendő magát a személyiség ellen irányuló jogsértést bizonyítani.

A korábban hatályos Ptk. alapján korántsem volt meghatározható, hogy a jogalkotó melyik nézetet preferálja, így a bírói gyakorlat is ingadozott. Az új Ptk. kommentárja a döntésekben megmutatkozó három féle irányt különített el.<sup>35</sup>

Az egyik ezek közül az előbb felvázolt nézet szerint csakúgy, mint a vagyoni kártérítésnél itt is megkívánta a kár bizonyítását. Ez valamiféle a kívülág számára is megjelenő hátrány kellett, hogy legyen. A kommentár leírja, hogy a kár bizonyítása azon túl, hogy nem mindig

---

<sup>31</sup> Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban HVG-Orac, 2010., 136.o

<sup>32</sup> Dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 118-11.o. Megjegyzendő, hogy Törő a kártérítés alanyi feltételei között sorolja fel a vétőképeséget is.

<sup>33</sup> Lsd. például Petrik: A kártérítési jog, HVG-Orac 2010. 74. o.

<sup>34</sup> Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban HVG-Orac, 2010.137.o.

<sup>35</sup> Vékás Lajos (szerk.) A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Budapest, Complex, 2013., 71.o.

volt egyszerű, a sértettnek egyes esetekben további lelki megrázkódtatással járt, nem egyszer megalázó helyzetet teremtett.

A második irány „köztudomású ténynek” tekintette adott esetben a személyiségi jogsértésből fakadó hátrányt. Ez a felfogás egyértelműen humánusabb és logikusabb is, mint az első út. Ilyennek ítélte a bíróság sok esetben a titoksértést, a képmással való visszaélést, s általában az életminőség kedvezőtlen alakulását, stb.

A harmadik álláspont pedig az új Ptk. leendő rendszeréhez legközelebb eső: ez a hátrány bizonyítását nem követelte meg, csak a nem vagyoni kártérítés mértékének megállapításánál vette azt figyelembe.

### 7.3 A sérelemdíj rendszerének bemutatása

Az előbbieken bemutatott elméleti problémákban az új Ptk. egyértelműen állást foglalt, látszólag legyőzve az eddig a bírói gyakorlatban élő bizonytalanságokat.

Újdonságot jelent annyiban, hogy a törvényszöveg expressis verbis így rendelkezik: „Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért.” Majd később: „... a sérelemdíjra való jogosultsághoz a *jogsértés tényén kívüli további hátrány bekövetkezésének bizonyítására nincs szükség.*”<sup>36</sup>

Látható, hogy a hátrány bizonyítására a 2014 márciusa után bekövetkező eseteknél egyáltalán nem követelhető meg a károsulttól. Ez a rendszer nem előzmények nélkül való, többször is felmerült, hogy hasonló módon kellene szabályozni a nem vagyoni kártérítés intézményét. Ellenvetés volt azonban, hogy így talán nehezebben lehetne kiszűrni az úgynevezett bagatell-eseteket, vagyis amikor valaki elhanyagolható sérelem miatt is a bírósághoz fordul. A megoldás ellenzői gyakran érvelnek ez alapján többek között a már így is jelentős bírósági ügyteherrel. Ezzel tisztában vannak a jogalkotók is, utalnak is erre a kommentárban, de egyértelműen nem találták olyan mértékűnek a problémát, hogy az változtasson a kialakult koncepción.<sup>37</sup>

Ellenben igenis jelentőséget kap a hátrány mértéke más elemekkel együtt, amikor a sérelemdíj mértékéről van szó.

---

<sup>36</sup> Ptk. 2:52.§ (1)-(2) bek.

<sup>37</sup> Vékás Lajos (szerk.) A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Budapest, Complex, 2013 72.o

„A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset összes körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, *a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására* – tekintettel, egy összegben határozza meg.”<sup>38</sup>

Itt, eltekintve attól, hogy a járadékként megítélt nem vagyoni kártérítés gyakorlatával is szakít az új Ptk., látható, hogy a hátrány bizonyítása mégis igen jelentős szerephez juthat. Részemről megfogalmazódnak egyes kétségek azzal kapcsolatban, hogy valóban elérte a Ptk. a teljes dogmatikai váltást.

Azt is leszűrhetjük az előbb idézett bekezdésből, hogy a hátrány bizonyításán kívül az összes másik elem nem a sértettre, hanem a károkozóra és tetteire koncentrál, a sérelmet pedig a sértettnek nem is feltétlen kell bizonyítania. Így a kommentárban is megemlített magánjogi büntetés jut szerintem nagyobb szerephez, ami nem gondolnám, hogy jó irányba tolja el az ítélezést, de a törvény pontos hatásairól persze csak évek múlva lesz átfogó képünk.

---

<sup>38</sup> Ptk. 2:52.§ (3) bek.

## 8. A jogi személyeknek megítélhető sérelemdíj

Miután azt már áttekintettük, hogy pontosan miért is járhat sérelemdíj, fontosnak látom azt is tisztázni, hogy kinek ítélhető meg ez a fajta speciális kártérítés.

Az nem lehet kétséges, hogy a sérelemdíj megilleti a természetes személyeket, viszont a jogi személyekkel kapcsolatban felmerülhetnek kérdések. Lehet egy jogi személynek is nem vagyoni természetű kára? Vannak személyiségi jogai, amelyek megsértéséért ezeket meg lehet ítélni? A személyhez fűződő jogok megsértése esetén ugyanolyan feltételekkel áll-e ez a lehetőség nyitva számára, mint egy természetes személynek? A kérdések szerencsére a magyar jog szintjén könnyen megválaszolhatóak a normaszöveg alapján, de nem céltalan ezeket mégis feltenni, hiszen ahogy a német szabályozást is áttekintjük majd, láthatjuk, hogy az mennyire eltérő válaszokat ad ugyanezekre a kérdésekre.

### 8.1 A megítélhetőség indokai – érvek, ellenérvek

Egy szép megfogalmazása és egyben indoklása is található a jogi személyeknek adható sérelemdíjnak az 1992-es, A személyiségi jog védelme című kötetben. Itt azt olvashatjuk: „Méltánytalan lenne megtagadni a személyhez fűződő jogokat attól a jogi személytől, amely – akár jellemzően, akár csak másodlagosan – végső soron magánszemélyekből álló közösség. Nem lehet tehát ennek a közösségnek kevesebb jogot adni, mint ami a magánszemélyt egyébként megilletné. Különösen azokra a jogviszonyokra vonatkozik ez, amelyekben másodlagossá válik, hogy a védelem jogi személyt vagy magánszemélyt illet meg (névhasználat, magánhelyiség használatához való jog stb.).”<sup>39</sup>

Egy másik oldalát ragadja meg a kérdésnek az új Ptk-hoz készült szakértői javaslat. Eszerint: „Az egyén szempontjából a személyiségi jogok nyújtotta oltalom végső soron azt biztosítja, hogy be tudja tölteni a hivatását, mint a társadalom tagja, még akkor is, ha ez látszólag a társadalomtól kapott mozgástér, a mások és a társadalom zavaró behatásaitól való mentesség, szabadság formájában jelenik meg számára. Társadalmi hivatása, rendeltetése azonban minden jogi személynek ugyanúgy van, mint az egyes embereknek. Ezért természetesen a fajtánként nagyon különböző rendeltetésük betöltéséhez a nem természetes személyeknek is szükségük van a vagyoni jogi jogképességen túlmutató, zavarásmentes, autonóm mozgástérre. Ezt pedig pontosan azok a személyhez fűződő jogok tudják biztosítani (jóhírnév védelme,

---

<sup>39</sup> dr. Petrik Ferenc (szerk.) A gyakorló jogász kézikönyve 6. A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 18. oldal

üzleti titokhoz való jog stb.), amelyek nem kizárólag az emberhez kapcsolódhatnak, így a jogi személyeket is megilletik.”<sup>40</sup>

Egészen máshogy vélekedik azonban Bárdos Péter, amikor a kárfelelősség rendszeréről szóló könyvében leírja, hogy szerinte a nem természetes személyek körében a kárfogalomnak kizárólag, mint anyagi kárnak van értelme. Nézetét arra alapozza, hogy ezeknek a személyeknek az esetén nem beszélhetünk sem gyászról, sem szenvedésről, sem hasonló, tipikusan az emberi pszichéhez tapadó hátrányokról. Szerinte még a tipikusan a jogi személyek nem vagyoni kártérítése mellett felhozott jóhírnévsértés esetén is csak annyiban van értelme és létjogosultsága, amennyiben a jóhírnév-sérelem az érintett szervezetnek tényleges vagyoni kárt okozott (amennyiben nem fogadjuk el a megtorlást is a nem vagyoni kártérítés funkciójának). Vélekedése szerint ezek a kétségek végső soron azt teszik megkérdőjelezhetővé, hogy az említett intézménynek helye van-e egyáltalán a Ptk. kárfelelősségi rendszerében.<sup>41</sup>

## **8.2 Az Alkotmánybíróság határozata**

Az Alkotmánybíróság a fentebb már említett 34/1992 (VI.1) határozatában a jogi személyeknek adható nem vagyoni kártérítésről is rendelkezett, jóllehet nem az elvi alapjaival, csupán a törvényszöveg alapján velük szemben alkalmazott diszkriminációval. Az akkor hatályos normaszöveg szerint jogi személy akkor hivatkozhatott nem vagyoni kárra, ha bizonyítani tudta, hogy a gazdasági forgalmát hátrány érte. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint „a gazdasági forgalom hátránya fogalmilag vagyoni kár, így a jogalkotó a magánszemélyekkel szemben minden jogi személyt kizár a nem vagyoni kár intézményéből. De ha nem is így lenne, a támadott törvényi rendelkezés, mivel a nem vagyoni kártérítés feltételeit a magánszemélyek és a jogi személyek vonatkozásában eltérő ismérvek szerint határozza meg, ebben az alanyi és tárgyi összefüggésben a személyek közötti olyan megkülönböztetést jelent, amely alkotmányosan megengedhetetlen.”<sup>42</sup>

Ezen felül is megállapította az Alkotmánybíróság a diszkriminációtílalom megsértését, még hozzá a különböző jogi személyek vonatkozásában, amikor kimondta: „az a szabályozás, amely csak a gazdasági forgalomban résztvevő jogi személyek tekintetében ismeri el a nem vagyoni kárt, alanyok közötti diszkriminatív megkülönböztetést jelent, s ezért

---

<sup>40</sup> Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez Szerk: Vékás Lajos, Budapest, 2008, Complex, 160. o.

<sup>41</sup> Dr. Bárdos Péter: Kárfelelősség a Polgári Törvénykönyv rendszerében, 2001, Budapest, HVG-ORAC, 46. o.

<sup>42</sup> 34/1992. (VI. 1.) AB határozat

alkotmányellenes. A támadott törvényi rendezéssel a gazdasági forgalomban részt nem vevő jogi személyek ki vannak zárva a nem vagyoni kárból.” Ezekre az érvekre hivatkozva az Alkotmánybíróság megsemmisítette a jogi személyekre vonatkozó szűkítő feltételt.

### **8.3 A vonatkozó törvényi rendelkezések**

A magyar jogban is, mint a fejlett jogrendszerekben általában, biztosított a jogi személyek és jogi személyiség nélküli más szervezetek általános jogképessége. Ennek elsődleges alapja az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezetének I. cikk (4) bekezdése, amely szerint: „A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”

A Polgári Törvénykönyv személyiségvédelmi fejezetébe ugyan a tervezettel ellentétben nem került bele a jogi személyekre való utalás, de ezt (a tervezethez és a régebbi Ptk.-hoz képest is) azonos szöveggel találhatjuk meg a jogi személyekről szóló harmadik könyv első részében az általános rendelkezések között: „A jogi személy személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illetheti meg.”<sup>43</sup>

Látható, hogy a törvénytöveg (és a bírósági gyakorlat szerint is) teljességgel elfogadott a jogi személyeknek járó nem vagyoni kompenzáció. Természetesen nem minden személyiségi jog miatt perelhet a jogi személy, csak azok miatt, amelyek természetüknél fogva rá is alkalmazható, de azok miatt a magánszemélyekkel azonos feltételek mellett illeti meg a sérelemdíj, illetve a Polgári Törvénykönyvben szereplő egyéb szankciók közül is válogathat.

Érdekes az a tudatos szóhasználat, amire a Ptk. magyarázata hívja fel a figyelmünket. Az általános szabályokat személyiségi jogok címszó alatt tárgyalja a törvény, de mivel személyisége a jogi személynek nem lehet, ezért itt már személyhez fűződő jogokról beszél.<sup>44</sup>

Mik lehetnek pontosan a jogok, amelyek megsértése esetén a jogi személy is alappal érvényesíthet igény sérelemdíj iránt? Ez a kérdés épp olyan nehezen megfogható, mint a természetes személyek esetében. A személyiségi jogok (illetve a jogi személyek esetében személyhez fűződő jogok) felsorolása, ahogy azt már leszögeztük, nem taxatív.

---

<sup>43</sup> Ptk. 3:1.§ (3) bekezdés

<sup>44</sup> A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal Szerk: Vékás Lajos, Budapest, 2013. Complex, 113. oldal

A már említett személyiségvédelmi kötet a következőket sorolja fel: névviselési jog korlátozása, a jóhírnév sérelme, a levéltitok, a magántitok, üzemi vagy üzleti titok sérelem, a jogi személy céljára szolgáló helyiséghez fűződő jog megsértése, az adatvédelemre vonatkozó rendelkezések megsértése. Nem vagyoni kártérítésre adhat alapot a védjegy, más árujelző, iparjogvédelmi jogosultság megsértése.<sup>45</sup> A bíróságnak itt is minden esetben gondosan kell mérlegelnie, hogy a hivatkozott jog megtestesít-e valamilyen személyiségi jogot, ezen kívül pedig ebben az esetben azt is figyelembe kell venni, hogy ez a jog jellegénél fogva alkalmazható-e jogi személyekre.

---

<sup>45</sup> A gyakorló jogász kézikönyve 6. A személyiség jogi védelme, Szerk: dr. Petrik Ferenc, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 199. oldal

## 9. A német Bürgerliches Gesetzbuch megoldásai

A német jogalkotó a 2000-es évek elején nagyívű modernizációs munkákba kezdett, aminek eredményeképpen 2002-ben megszületett a kötelmi jogi novella, és ettől elkülönülten 2002. január 8-án nagyobbbrészt hatályba lépett a polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) felelősségi szabályait átalakító úgynevezett második kártérítési jogi novella. Témánk szempontjából ez utóbbinak van nagy jelentősége, mivel a korábbi állapotokhoz képest jelentős szerkezeti változásokat hozott a kártérítési jog rendszerébe. A novella által érintett jogterületek a következők voltak: a gyógyszerekért való felelősség megújítása, aminek legfontosabb része az ok-okozati (kauzalitási) vélelem felállítása; a felelősség terjedelmének korlátozása a dologi károknál; a közlekedési jog terén a veszélyes üzemi felelősség modernizálása, a gyermekek helyzetének privilegizálása; a szakértő felelősségének szabályozása a perbeli felekkel szemben; a felelősségi plafon felemelése és harmonizálása; és a szempontunkból legfontosabb: a fájdalomdíj intézményének beépítése az általános kártérítési jogba.<sup>46</sup>

Legelőször is szükségesnek látom leszögezni, hogy a német kártérítési jog külön kezeli a személyiségi jogi védelmet (általános személyiségi jog, allgemeines Persönlichkeitsrecht), és a deliktuális, illetve most már kontraktuális és veszélyes üzemi felelősség alapján biztosítható nem vagyoni kártérítést, bár a jogirodalom mindkét fajta pénzbeli juttatásra a fájdalomdíj (Schmerzensgeld) kifejezést használja. Először a második csoportot és annak változásait vizsgáljuk meg.

### 9.1 Az újítások előtti állapot

A novella előtt fájdalomdíj iránti követelésekkel csak deliktuális alapon lehetett fellépni. Az erre vonatkozó norma a BGB 823. és 847. szakaszai voltak. A 823. § állapítja meg az általános deliktuális felelősségi szabályt, amely rendkívül hasonlít a magyar megfelelőjéhez: aki szándékosan vagy gondatlanul más életét, testi épségét, egészségét, szabadságát, tulajdonát vagy egyéb hasonló jogát jogellenesen megsérti, köteles az ebből eredő károkért kártérítést fizetni. A 847.§ rendelkezett a fájdalomdíjról, aminek szövege szerint a károsult a testi sérülései, az egészségében bekövetkezett kára illetve szabadságelvonás esetén a nem vagyoni káraiért is méltányos pénzbeli kártalanítást igényelhetett. A második bekezdés ugyanilyen igényt biztosított azoknak a nőknek, akik erkölcs elleni bűncselekmények

---

<sup>46</sup> Gerhard Wagner: Das zweite Schadensersatzänderungsgesetz; Neue Juristische Wochenschrift; 2002, Seite 2049.

áldozatai lettek, vagy akiket csalárdul, fenyegetéssel vagy függőségi helyzetük kihasználásával házasságon kívüli szexuális viszony eltűrésére rábírtak. A fájdalomdíjért való követelések tehát csak deliktuális alapon voltak megengedettek, ami rengeteg nehézséget vetett fel (bizonyítási kötelezettség és teher alakulása, rövidebb elévülési idők).<sup>47</sup>

## 9.2 A novella változtatásai

A változtatások után a 847.§-t eltörölték, helyette majdnem azonos tartalommal került be a törvényszöveg a 253.§ (2) bekezdésébe. Az elhelyezésnek döntő jelentősége van. Már nem a 27. fejezetben, a jogellenes cselekményeknél található a fájdalomdíj intézménye, hanem az általános kártérítési jogi rendelkezéseknél. Vagyis a fájdalomdíj alkalmazhatóságának köre most már kiterjed a szerződéses jogviszonyokra és a veszélyes üzemi felelősség eseteire is.

Az időbeli hatály kapcsán megemlítendő, hogy az új szabályozás természetesen csak a hatálybalépése után elkövetett cselekményekre vonatkozik, az általános jogelvek szerint nincs visszaható hatálya. Az időpont szempontjából a károsító magatartás elkövetésének, nem pedig a kár bekövetkeztének van jelentősége.<sup>48</sup>

A 253.§ kimondja, hogy nem vagyoni kárért kizárólag a törvényben nevesített esetekben lehet méltányos pénzbeli elégtételt követelni. A (2) bekezdésben a testi sérüléseket, az egészségben esett kárt, a szabadság és a szexuális önrendelkezési jog megsértését nevezi meg olyan tárgyként, mint amelyért ez a méltányos kártalanítás járhat. Látható, hogy a szöveget modernizálták, a szexuális önrendelkezési jog általános védelme váltotta fel az eddig csak nőket védő 847.§ (2) bekezdést.

A BGB-hez írott Münchener Kommentar rámutat, hogy a jogalkotó már nem használja zárójelben sem, és a szakasz fölél írt címben sem a „fájdalomdíj” kifejezést. Ennek okaként azt jelöli meg, hogy a kifejezés félrevezető lehetett abban az értelemben, hogy olyan asszociációkat keltett, mintha csak a károsult testi fájdalmaiért járó kompenzációról lenne szó, jóllehet a 253.§ minden pénzben nem mérhető kár megtérítésére szolgál. Dogmatikailag helyesebbnek látszott így a nem vagyoni károkért járó kártalanítást használni.<sup>49</sup> A paragrafus fölél írt cím az eredeti „nem vagyoni károk” (Immaterialer Schaden) maradt.

---

<sup>47</sup> Tobias Windhorst: Verkehr, Schaden, Versicherung Rn.181; Formular Bibliothek – Zivilprozess; 2. Auflage, 2010.

<sup>48</sup> Münchener Kommentar zum BGB, Band 2.; 6. Auflage § 253 Rn. 3.

<sup>49</sup> Münchener Kommentar zum BGB, Band 2.; 6. Auflage § 253, Rn. 4.

Továbbá a veszélyes üzemi felelősség bevonásával a jogalkotó egyrészt az európai államok bevett gyakorlatához szeretett volna igazodni, mivel a német megoldás, miszerint fájdalomdíjat csak deliktuális alapon tettek lehetővé, jórészt unikális volt a kontinentális jogokban. A másik ok, amint arra Christian Huber is rámutat, hogy az utóbbi évtizedekben mind jelentősebbé vált a kártérítés kiegyenlítő funkciója a közlekedési balesetek megszorodásával. Így aztán a jogalkotó megfelelőnek látta, hogy ezzel a reformmal ott is biztosítsa a fájdalomdíj megítélhetőségét, ahol nem terheli az okozót felróhatóság. (A közlekedési balesetek esetén a veszélyes üzemi felelősségi szabályi alkalmazandóak)<sup>50</sup> Wagner szerint azonban az új szabályozás felvet egyes kérdéseket. Ilyennek látja, hogy eddig a felróhatóság nem csak abban játszott fontos szerepet, hogy megállapítsuk, jár-e egyáltalán kártérítés, de a megítélt kártérítés terjedelme is a vétkességhez igazodott. Most azonban kétséges, hogy tisztán veszélyes üzemi felelősség esetében, azaz felróhatóság hiányában is ugyanolyan összegben fogják-e meghatározni a kártérítés mértékét.<sup>51</sup>

A másik jelentős újdonság, hogy a BGB szerződésszegésért való felelősség körében is lehetővé teszi a fájdalomdíj követelését. A szerződésszegéseknél a felróhatóság tipikusan adott, mutat rá Huber,<sup>52</sup> egyes ritka eseteket kivéve, mint pl. a bérbeadó felelősségét a bérleti szerződés megkötésekor már meglevő hibákért. Wagner szerint<sup>53</sup> mivel a 253. szakaszban felsorolt jogi tárgyak megsértése szinte bizonyosan jogellenes cselekmény, ez a szabály a deliktuális felelősség eljelentéktelenedéséhez vezet. A károsult már semmit nem kérhet deliktuális alapon, amit a szerződésszegésért való felelősség körében ne kaphatna meg. Bizonyítani kell azonban, hogy a megsértett szerződés vagy szerződéses rendelkezés célja a felsorolt jogtárgyak védelme volt-e. Figyelni kell arra is, mondja, hogy a szabály – kivétel viszony megfordult. Míg a 847.§ érvényessége alatt egy kifejezett rendelkezés kellett, ami megállapítja a nem vagyoni károkért való helytállási kötelezettséget, most azt kell igazolni, mi is mondana ellent egy ilyen köteleességnek.

A veszélyes üzemért való felelősség és a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség esetein kívül lehetőség van még a 253.§ szerinti fájdalomdíj megítélésére megbízás nélküli ügyvitellel összefüggésben, az áldozattá válással kapcsolatosan, illetve a dologi,- családi,- és

---

<sup>50</sup> Dauner-Lieb/Langen, Kommentar zum BGB, Schuldrecht 2. Auflage 2012; §253 Rn. 18.

<sup>51</sup> Gerhard Wagner: Das zweite Schadensersatzänderungsgesetz; Neue Juristische Wochenschrift; 2002, Seite 2056.

<sup>52</sup> Dauner-Lieb/Langen, Kommentar zum BGB, Schuldrecht 2. Auflage 2012; §253 Rn 16-17.

<sup>53</sup> Gerhard Wagner: Das zweite Schadensersatzänderungsgesetz; Neue Juristische Wochenschrift; 2002, Seite 2056.

öröklési jog körében is fellelhetőek egyes rendelkezések, amelyek a nem vagyoni kártérítési felelősséget megalapozzák.<sup>54</sup>

---

<sup>54</sup> Münchener Kommentar zum BGB, Band 2.; 6. Auflage § 253 Rn. 18.

## 10. Általános személyiségi jog – allgemeines Persönlichkeitsrecht

Az előbb kifejtett, a BGB 253.§-án nyugvó immateriális, nem vagyoni károk megtérítésétől el kell különíteni az általános személyiségi jogi védelmet, amit a német jogrendszer egészen sajátos módon old meg.

A német Bürgerliches Gesetzbuch nem tartalmaz a magyarhoz hasonló általános személyiségvédelmi klauzulát, a BGB-ben nem találunk személyiségi jogi fejezetet. Ettől függetlenül nagyon sok törvényben kerülnek elő személyiségi jogi aspektusok, említhetjük pl. a szerzői jogi törvényt (Urheberrechtsgesetz, UrhG), a munkajogon belül is hangsúlyt kap a téma (pl. munkaidőről szóló törvény – Arbeitszeitgesetz), illetve a BGB a névhez való jogot szabályozza. (BGB 12.§ Namensrecht).

Az előbbieken részletesebben tárgyalt kártérítési novella készítésekor felmerült, hogy ebben a tekintetben is újra kéne szabályozni a BGB-t, de jogalkotók végül elvetették az ötletet. Wagner jegyzi meg az előbb már idézett cikkében, hogy első pillantásra, ha deliktuális kártérítési jog szemszögéből nézzük a történeteket, úgy tűnhet, mintha a jogalkotó a 847.§ eltörlésével, ha nem is az egész személyiségi jog, de mindenesetre a nem vagyoni kártérítésre vonatkozó igényektől elvonta volna az alapot. Valójában azonban egy ilyen magyarázat teljességgel ellentmond a jogalkotói szándéknak. Ezt abból szűrhetjük le, hogy a kártérítési igény jogalapja ezekben az esetekben eddig sem a 847.§ volt, hanem sokkal inkább a Grundgesetz (német Alaptörvény) vonatkozó cikkei. Teljességgel kizárható, hogy a jogalkotó a személyiségi jogok nem vagyoni kártérítésen keresztüli védelmét a reformmal megszüntetni vagy csökkenteni szándékozta volna.<sup>55</sup>

### 10.1 A fejlődés irányába ható tényezők

BGB megalkotói a 19. század végén elutasították a személyiségi jogi védelem egy általános, pénzbeli elégtételt biztosító klauzulán keresztül történő megoldását. Ezt azzal indokolták, hogy egy ilyen intézmény bevezetése ellentmondana az uralkodó társadalmi vélekedésnek, mivel egy sorba állítaná az immateriális javakat a vagyoni javakkal, és egy eszmei kárt pénzzel ellensúlyozna. Ezenkívül a bírónak nem állna rendelkezésére egy konkrét mérce, amivel megítélhetnék a kár mértékét. Egyes különös személyiségi jogok védelmét persze kidolgozták, (ilyen volt a névhez vagy a saját képhez való jog), az általános személyiségi jogi védelem azonban nem vert gyökeret. A Münchener Kommentar a személyiségi jogi

---

<sup>55</sup> Gerhard Wagner: Das zweite Schadensersatzänderungsgesetz; Neue Juristische Wochenschrift; 2002, Seite 2057.

függelékében utal arra, hogy egy 1908-ból származó bírósági döntés az általános, szubjektív személyiségi jog meglétét a hatályos polgári jog számára idegenként értékelte.<sup>56</sup> Azonban ez az álláspont idővel tarthatatlanná vált. A 20. század változásai, a média egyre nagyobb szerepe majd az internet megjelenésével a világméretűvé váló tömegtájékoztatás megteremtették a német jogrendszerben is az általános személyiségi jogi védelemre való igényt.

A Bundesverfassungsgericht egy 1973-as ítéletében<sup>57</sup> ad kisebb összefoglalást a jogintézmény addigi történetéből. Eszerint több törvényjavaslat is született arról, hogy az általános személyiségi jogi védelemnek a BGB-be kellene kerülnie, azonban a törvényalkotó (mind a mai napig) ellenállt ezeknek a kísérleteknek. A bírói jogfejlesztés azonban nem is várta meg a jogalkotói lépést a személyiségi jogi védelem érvényre juttatásához.

Először egy 1954-es BGH ítéletben következett be változás. Ez kimondta, hogy a Grundgesetz 1. és 2. Cikkében található emberi méltóság és a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog a polgári jogban is ható, a magánjogi forgalomban mindenki által tiszteletben tartandó elvek. Majd 1958-ban hozták meg az ún. úrlovas ítéletet, amiben az előző indokokat fenntartva azt is kimondták, hogy a személyiségi jogaiban sértett félnek joga van egy méltányos pénzbeli elégtételre.<sup>58</sup>

Ezekén kívül a Münchener Kommentar – egyéb, jelenleg nem elemzett aspektusokat is figyelembe véve – utal az európai jogfejlődés vonatkozó részeire, mint amelyek szintén hatással lehettek a német jogfejlődésre.<sup>59</sup> Így kiemeli az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 16. cikkét, ami a személyes adatokhoz való jogot védi, beszél az Emberi jogok európai egyezményéről, aminek 8. cikke garantálja a magán,- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot, 10. cikke pedig kimondja a véleménynyilvánítás szabadságát. Ezekhez kapcsolódóan fontos megemlíteni az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatát is.

## 10.2 A Grundgesetz szerepe a személyiségi jogok védelmében

Ahogy arról már volt szó, a német jog nemcsak a BGB 823. szakaszára utalva oldja meg a személyiségi jogok védelmét, hanem segítségül hívja a Grundgesetz vonatkozó cikkeit is. A

---

<sup>56</sup> Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage, Anhang zu §12 Das allgemeine Persönlichkeitsrecht, Rn. 1.

<sup>57</sup> BVerfG, *Beschluß* vom 14. 2. 1973 - 1 BvR 112/65

<sup>58</sup> A döntések részletesebb leírását lsd: Görög Márta: Az általános személyiségi jog fájdalomdíjjal való orvoslása in: Jogelméleti Szemle 2002/3. szám

<sup>59</sup> Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage, Anhang zu §12 Das allgemeine Persönlichkeitsrecht, Rn. 15-18.

német alkotmány első részét alkotja az alapjogok felsorolása, aminek 1. és 2. cikke képezi a fájdalomdíj tágabb értelemben vett jogalapját. A Grundgesetz 2. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, és minden állami hatalom kötelessége ennek figyelembe vétele és védelme. A 2. cikk (1) bekezdése szerint pedig mindenkinek joga van személyisége szabad kibontakoztatásához, amíg ez a jog nem sérti mások jogait, nem ütközik az alkotmányos rendbe vagy az erkölcsi törvényekbe.<sup>60</sup> A Grundgesetz-hez írott kommentár szerint ugyan magában az Alaptörvényben nincs szó szerint benne az általános személyiségi jogra való utalás, azonban a 2. cikkely (1) bekezdése mégis ebbe az irányba mutat.<sup>61</sup> A 2. cikk (1) bekezdése, összefüggésben az 1. cikk (1) bekezdésével a magánszféra és személyiségi jogi sféra alapjogilag védett szabad területét biztosítja, ahol megvalósulhat a közvetlen cselekvési szabadság.<sup>62</sup>

A Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság az alapjogilag védett személyiségi jog jelentőségének fényében kívánatosnak tartotta, hogy az eredetileg csak a vagyoni károk megtérítésére vonatkozó 823. szakaszt a nem vagyoni károkra is kiterjesztőleg értelmezze, a Szövetségi Alkotmánybíróság pedig kifejezetten hozzájárult ehhez a bírói jogfejlesztéshez. A polgári bíróságok a személyiségi jogokat a Grundgesetz 1. cikk (1) bekezdésére és a 2. cikk (1) bekezdésre utalással a 823.§ védelmébe vonták, mint „sonstiges Recht” (hasonló jog), és vétkes megsértésükért kártérítési igény érvényesítését tették lehetővé. A Kommentár utal arra is, hogy már a 823.§ által lehetővé tett analógia nélkül, akár közvetlenül a Grundgesetz-re hivatkozással is lehetőség van fájdalomdíj igénylésére.<sup>63</sup>

### **10.3 A fájdalomdíj megítélésének feltételei**

A fájdalomdíj megítélésének a bírói gyakorlat szerint alapvetően két feltétele van, azon túlmenően persze, hogy az igénylőnek az Alaptörvény előbbieken említett cikkei által körülírt alapjogai sérüljenek. Ezek pedig, hogy a sérelemnek megfelelően súlyosnak kell lennie, illetve, hogy az okozott hátrányt más módon ne lehessen kiegyenlíteni.<sup>64</sup> Ezeknek a meglétét az összes körülmény mérlegelésével kell megállapítani.

---

<sup>60</sup> fordítás a szerzőtől

<sup>61</sup> Maunz/Dürig Grundgesetz Kommentar, 69. Ergänzungslieferung, 2013, Art. 2. Rn. 128.

<sup>62</sup> Maunz/Dürig Grundgesetz Kommentar, 69. Ergänzungslieferung, 2013, Art. 2. Rn. 129.

<sup>63</sup> Maunz/Dürig Grundgesetz Kommentar, 69. Ergänzungslieferung, 2013, Art. 2. Rn. 143.

<sup>64</sup> Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage, Anhang zu §12 Das allgemeine Persönlichkeitsrecht, Rn. 246.

Itt említhető meg a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) egy 2004-es ítélete.<sup>65</sup> Ebben a felperes a fájdalomdíjra irányuló igényét arra alapította, hogy a hannoveri büntetés-végrehajtási intézetben két napot töltött el olyan körülmények között, amelyek az ő emberi méltóságát sértették. Öt elítéltet helyeztek el egy 16 négyzetméteres cellában, a WC pedig mindössze egy paravánnal volt elválasztva. A BGH megállapította, hogy az elítéltnak valóban sérült az emberi méltósága, és ezzel kapcsolatban kétséget kizáróan meg lehet állapítani a büntetés-végrehajtási intézet felelősségét is, őt az elhelyezés kapcsán felróhatóság terheli. Azonban a bíróság kiemeli, hogy a Grundgesetz 1. cikk (1) bekezdése megsértésének megállapítása, nem kötelezően eredményezi a pénzbeli kártalanítás megítélését. Hivatkozik arra, hogy az Európai Emberi Jogi Egyezményben foglalt embertelen, megalázó bánásmód tilalmából fakadóan is csak akkor ítéltető meg kártérítés, ha sérelem súlyossága egy minimálisan megkövetelt szintet elér. Ez a minimum szint az adott eset körülményeitől függ, ilyen lehet a sérelmes magatartás hossza, a testi, lelki következmények, vagy az áldozat neme, kora, egészségi állapota. Az Európai Emberi Jogi Bíróság véleménye szerint pedig egy, a jogkereső céljait figyelembe vevő ítélet önmagában is képes lehet megfelelő elégtételt biztosítani, így további pénzbeli kártérítésre nincsen szükség. Ebben az esetben bár a jogsértés megállapítható, a BGH szerint a mindössze kétnapos tartózkodás nem alapoz meg kártérítési igényt.

#### **10.4 A bírói jogfejlesztés szerepe**

A bírói jogfejlesztésnek az általános személyiségi jogi védelem kialakításában játszott szerepét egy – az előzőek során már említett – 1973-ban született Szövetségi Alkotmánybírósági ítélet jogi indokolását alapul véve szeretném bemutatni.<sup>66</sup> A döntés alapjául szolgáló esetben Soraya iráni hercegnő perelte a Die Welt című lapot, mivel az, egy vele kapcsolatos fiktív interjút jelentetett meg. A kiadót a bíróság a 847.§ analóg alkalmazásával ítélte el, ami a kiadó szerint alkotmányellenes volt, mivel a bíróság átlépte a joghoz kötöttsége határát.

Az Alkotmánybíróság az adott ügyben nem találta megalapozottnak a kiadó kifogásait. Leírja, hogy az alapjogi normák objektív értékrendet állítanak fel, és ezek a jog minden területét átszövik. Elmondja azt is, hogy az általános személyiségi jogok (bár a BGB alkotói által nem elismertek) de a jogtudományi munkák és a bírósági gyakorlat által már a német jogrendszer szilárd alkotóelemét képezik. Az Alkotmánybíróságnak pedig nincs arra oka, hogy

<sup>65</sup> BGH, Urteil vom 4. 11. 2004 - III ZR 361/03 (OLG Celle)

<sup>66</sup> BVerfG, Beschluss vom 14. 2. 1973 - 1 BvR 112/65

alkotmányjogi szempontból szembeszálljon ezzel a gyakorlattal. Hiszen az ez által a jogintézmény által védett jogi tárgy megegyezik az alkotmányos alapjogok által védett jogi tárgyakkal.

A bírói jogfejlesztés szerepének jogelméleti és jogbölcseleti szempontból lenyűgöző leírását adja az ítélet, amikor kimondja, a bírák törvényhez kötöttsége a hatalmi ágak szétválasztása alapelvének és ezzel a jogállamiságnak a lényegi részét képezi, ez fejeződik ki a Grundgesetz 20. cikk (3) bekezdésben megfogalmazott tételben is: az igazságszolgáltatás a törvényhez és a joghoz kötött. De felhívja rá a figyelmet, hogy a törvény és a jog, bár általában megegyeznek, nem szükségszerűen és minden esetben fedik egymást teljesen. A jog nem egyenlő az írott törvények összességével. Az államhatalom pozitív tételeivel szemben egy olyan többlet fedezhető fel a jog oldalán, ami képes arra, hogy korrektív hatással legyen az írott törvényekre; az igazságszolgáltatás feladata ezt a jogot megtalálni, és a döntésekben érvényre juttatni. A bírónak őrizkednie kell azonban az önkénnytől, a döntéseinek racionális érveken kell nyugodnia. A felsőbb bíróságok nagytanácsainak maga a bíróságok szervezetéről szóló törvény adja a feladatot a „jog továbbfejlesztésére”. Csak a határok lehetnek kérdésesek, amiket az ilyen alkotó igazságszolgáltatás számára a jogállamiság elkerülhetetlen alapelvéből, a jogszolgáltatás törvényhez kötöttségéből fakadóan meg kell húzni.

### **10.5 Schmerzensgeldtabellen – fájdalomdíj-táblázatok**

A német jogalkalmazás ismer egy jellegzetes segédeszköz-fajtát a jogalkalmazáshoz, ezek az úgynevezett fájdalomdíj-táblázatok (Schmerzensgeldtabellen). Ezekben megtalálhatóak a bírói gyakorlat összegzett eredményei, hogy mikor, milyen sérülésért, melyik bíróság mekkora összegű fájdalomdíjat ítél meg. A szerzők szerint ez egyfajta orientáló szereppel rendelkezik.<sup>67</sup> Segítséget nyújt a jogkeresőknek abban, hogy meghatározhassák, az igényük egyáltalán milyen keretek között mozoghat. De azt mindenképp fontos hangsúlyozni, hogy egy ilyen táblázatnak soha nem lehet kötelező ereje. Mindössze segédeszköz, nem szolgálhat alapul a bíróságoknak a mechanikus jogalkalmazásra, az eseteket mindenkor a körülmények gondos mérlegelése alapján, az eset összes aspektusára figyelemmel kell eldönteni.<sup>68</sup>

Az egyik leghíresebb fájdalomdíj-táblázathoz írott könyvajánló egy másik irányból is megkísérli bizonyítani a táblázatok hasznosságát: úgy véli, hogy a nyilvánosság számára is közzétett döntések segítenek abban is, hogy a bíróságok jobban átgondolják döntéseiket,

---

<sup>67</sup> Buschbell, MAH Straßenverkehrsrecht, 3. Auflage, 2009, § 26.

<sup>68</sup> Dauner-Lieb/Langen, Kommentar zum BGB, Schuldrecht 2. Auflage 2012; 253, Rn. 80

hiszen azok a szakmai közönség számára hozzáférhetővé válnak, és így ki lesznek téve a szakmai kritikának.<sup>69</sup>

A fájdalomdíj-táblázatokat elnézve megállapíthatjuk, hogy igen komoly kutatómunkán alapulnak, és folyamatos frissítésre szorulnak, hiszen nem csak az árszínvonal változik, de a bírósági tendenciák is különbözőképpen alakulhatnak.<sup>70</sup>

A Beck féle fájdalomdíj-táblázat például nemcsak, hogy részletesen átveszi a test minden részének sérülését, de az egyes esetekben az összeg mellett megjelöli a felróhatóság fokát, a sértetti közrehatást, illetve, ha volt ilyen, az esetleges járadékot. Külön megemlítendő, hogy a rangosabb táblázatoknak természetesen digitalizált formája is elérhető, ahol az alkalmazást nagymértékben megkönnyíti az összegek mellett megjelenő árindex-kalkulátor.

Úgy vélem, hogy a hasonló táblázatok felvethetnek azonban egyes problémákat. Ezek között van, amit az előbbieken már említettem, nevezetesen, hogy nem lesznek-e ezek egy automatizált bírói döntésmechanizmus részei, nem marad-e el az egyedi mérlegelés a kvázi-precedensek kényelmének folyományaként. A másik az a morális probléma, hogy ezeket látva az az érzés vetődhet fel az emberben, mintha az egyes sérüléseket, betegségeket, de akár testrészeket is a gyakorlat „beárazná”, mintha valóban ilyen egyszerűen számszerűsíteni lehetne az egyén életében sorsdöntő, sokszor egy-egy tragédiát leíró eseményeket. Azonban véleményem szerint egy megfelelően működő jogállamban *önmagában* az, hogy létezik egy ilyen segédeszköz, nem vonja maga után a fentebb vázolt következményeket. A számszerűsítés problémája pedig amúgy is alapkonfliktusát képezi a nem vagyoni kártérítés intézményének, így, ha ennek a létét elfogadtuk, számomra nem okoz gondot elfogadni egy hasonló gyűjteménynek a létét sem. De ehhez az kell, hogy az maradjon, aminek indult: orientáló segédeszköz, és nem a mérlegelést helyettesítő „varázsmódszer”.

---

<sup>69</sup> Niebling: Beck'sche Schmerzensgeldtabelle 2011, in: Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht, Buch 7.

<sup>70</sup> Buschbell, MAH Straßenverkehrsrecht, 3. Auflage 2009, § 26. Rn.226.

## 11. A jogi személyek személyiségi jogi védelme a német jog szerint

Miután áttekintettük, miként, és milyen alapon igényelhetnek fájdalomdíjat a német jogban a természetes személyek, meg kell néznünk azt is, hogy fennáll-e ez a lehetőség a jogi személyek részére is. Ahogy láttuk, a magyar jogban a kezdetektől fogva megkérdőjelezhetetlen a jogi személyek azon joga, hogy személyhez fűződő jogaik megsértéséért nem vagyoni kártérítést, illetve sérelemdíjat igényelhessenek. A vizsgálandó kérdések a német jogban ennek megfelelően azok lesznek, hogy milyen a jogi személyek (jogi személyiséggel nem rendelkező egyéb társaságok) jogképessége a német jog alapján, elismerik-e ezen szervezetek személyhez fűződő jogait, és ha igen, mit tehetnek ezek megsértése esetén, igényelhetnek-e fájdalomdíjat az immateriális káraik kompenzálására?

### 11.1 A jogi személyek általános jogképessége és alapjogi védelme

Természetesen a magyarhoz hasonlóan a német jogrendben is jogképességgel rendelkeznek nemcsak a természetes, hanem a jogi személyek is. Az uralkodó nézet azonban amellet foglalt állást, hogy a jogi személyek jogképessége a természetes személyek jogképességének egy korlátozott formája.<sup>71</sup> bár a jogi személy attól függetlenül tud jogokat szerezni és kötelezettségeket vállalni, hogy azok kötődjenek az alapvető céljához.<sup>72</sup> Ez a jogképesség vonatkozik mind a polgári jog, mind a közjog alapján létrejött jogi személyekre, jogi személyiség nélküli szervezetekre.

A jogi személyek és egyéb szervezetek *jogképessége* mellett vizsgálunk kell azt is, mennyiben hivatkozhatnak ezek az *alapjogi védelemre*. Ennek az elsődleges jogalapja a Grundgesetz. A 19. cikk (3) bekezdése. E szerint „Az alapjogok a belföldi jogi személyekre is kiterjednek, amennyiben természetüknél fogva azokra alkalmazhatóak.”<sup>73</sup> De a jogirodalomban és az Alkotmánybíróság munkájában is mindinkább kikristályosodott az a tény, hogy ez a jogvédelem tulajdonképpen nem a jogi személyt, mint olyat illeti, meg, sokkal inkább a mögötte szereplő természetes személyeket.<sup>74</sup>

---

<sup>71</sup> Reuter in Münchener Kommentar zum BGB 6. Auflage, 2012., Rn. 14.

<sup>72</sup> Németül ezt a kifejező „Daseinzweck” szóval jelzik, tükörfordításban ez a „léteinek célja” kifejezésnek felel meg.

<sup>73</sup> Természetesen ma a szövegtől eltérően már nem csak a belföldi jogi személyeket kell ezen érteni, itt elég csak megemlíteni az EUMSZ 18. cikke szerinti általános diszkriminációtólalmat, amit megfelelően alkalmazva arra jutunk, hogy az Alaptörvényben foglalt garancia valamennyi tagállami jogi személyre alkalmazandó.

<sup>74</sup> Reuter in Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage, 2012, Vorbemerkung, Rn. 16.

## 11.2 A Polgári törvénykönyv alapján igénybe vehető fájdalomdíj

Ahogy azt már az elején láttuk, a német jog különbözőképpen kezeli a BGB alapján taxatív felsorolt kárfajták miatti fájdalomdíjat, illetve az általános személyiségi jogi védelemmel összefüggő fájdalomdíjat, aminek hivatkozási alapja az Alaptörvény 2. cikk (1) bekezdése, a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog, összekötve az 1. cikk (1) bekezdéssel, ami az emberi méltóságról, és annak sérthetetlenségéről szól.

A Polgári Törvénykönyv 243.§ (1) és (2) bekezdése szerinti fájdalomdíjat (mivel a felsorolás kimerítő) *kizárólag* a testi sérülésekért, az egészségben esett kárért, a szabadság és a szexuális önrendelkezési jog megsértéséért lehet követelni. Láthatjuk, hogy ezek közül a védett tárgyak közül egy sem olyan, amely miatt egy jogi személy alappal perelhetne.

## 11.3 Személyiségi jogok az Alaptörvény alapján, és ezek védelme

Kizárva a Polgári Törvénykönyv alapján járó fájdalomdíjat, kérdés az, hogy a jogi személyek is részesülnek-e az általános személyiségi jogokban, és ezek megsértéséért milyen jogvédelmi eszközöket vehetnek igénybe. Az általános személyiségi jog alapján járó jogvédelem hivatkozási alapjai az általános személyiségi jog és az emberi méltóság. (Grundgesetz 2. cikk (1) bekezdés és 1. cikk (1) bekezdés). A jogirodalom és a praxis is itt bizonytalanodott el, hiszen a jogi személynek *emberi méltósága* magától értetődően nem lehet, ez a jog természeténél fogva nem alkalmazható rá. A jogi személy ugyanis saját akarattal nem rendelkezik, létét természetes személyek akarati aktusának köszönheti. A jog hozza őket létre meghatározott célra, végső soron természetes személyek alkotják meg őket, bizonyos feladatok elvégzésére. Ez adja létezésének okát, jogi védelmének pedig korlátait.<sup>75</sup> A személyiségi jogi védelem ettől függetlenül megilleti őket, mindazonáltal csak korlátozott formában.

Ebben a témában ugyanaz vonatkozik a jogi személyek polgári jogi és büntetőjogi személyiségi védelmére, amikre az alapjogi védelemnél már utaltunk. Nem maga a jogi személy megóvását szolgálja a személyiségi jogi védelem, hanem a mögötte álló, és rajta keresztül cselekvő egyéneket, illetve az általa jogilag megszemélyesített szövetséget, mert

---

<sup>75</sup> Ansgar Koreng: Das „Unternehmenspersönlichkeitsrecht“ als Element des gewerblichen Reputationsschutzes in: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 2010, S. 1069.

ezek rendelkeznek azzal a tiszteletben tartandó szociális mivolttal, ami a különböző véleménynyilvánításokon és egyéb cselekményeken keresztül megsérthető.<sup>76</sup>

#### 11.4 A személyiségi jogok védelme és a fájdalomdíj

Ahogy azt már megállapítottuk, a jogi személyeket (és a jogi személyiséggel nem rendelkező, de jogképességgel felruházott egyéb szervezeteket is) megilleti bizonyos fajta korlátozott jogvédelem a rájuk alkalmazható személyiségi jogok megsértése esetén.

Ezek az igények kiterjedhetnek a feltételek megléte esetén (csakúgy, mint a természetes személyeknél) a jogsértés abbahagyására, bizonyos jogsértő kijelentések visszavonására, ha szükséges, az igényérvényesítéshez felvilágosítás kérésére, a bizonyított anyagi károk megtérítésére, stb.<sup>77</sup>

Ellenben a nem vagyoni károk megtérítésének követelésére a *jogi személyeknek nincsen lehetősége*. Az igazságszolgáltatás már a kezdetektől megtagadja a lehetőséget a személyegyesülésektől a méltányos pénzbeli elégtételre, mert ilyen a személyegyesülést, mint olyat nem illetheti meg, csakis az egyes személyeket. Elég nehéz megmagyarázni, hogy amennyiben a személyiségi jogok ezen személyek vonatkozásában is elismertek, ezt a jogeszközt mért tartják távol tőlük.<sup>78</sup>

A Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság egy 1980-ban kelt ítéletében adott erre nézve valamiféle iránymutatást. Az alapul szolgáló esetben egy gyógyszeripari cég perelte egy 1976-ban megjelent könyv szerzőjét, mivel ez a műben azt állította, hogy a cég részt vett a nemzetiszocialista időkben bizonyos eutanáziával és sterilizációval foglalkozó kutatásokban. A vállalkozás többek között a jogsértés megállapítását és immateriális karáért pénzbeli elégtételt is követelt.

A Bíróság ezt megtagadta, és azzal indokolt, hogy a kivételes jogvédelmi eszközként igénybe vehető fájdalomdíj elsősorban a megsértett személyiségnek kell, hogy elégtételként szolgáljon, és ilyen elégtételt a személyegyesülés nem, csak az egyes személyek követelhetnek. Ennek az elégtételnek az a feladata, hogy a személyiségvédelem területén egy másként áthidalhatatlan lyukat betöltsön. A természetes személy, akinek a személyisége a

---

<sup>76</sup> Reuter in Münchener Kommentar zum BGB 6. Auflage 2012 Vorbemerkung, Rn 17.

<sup>77</sup> Részletesen lsd. pl. Münchener Kommentar zum BGB 6. Auflage 2012, Anhang zu § 12 Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht, Rn. 214-268.

<sup>78</sup> Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage, 2012, Anhang zu § 12 Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht, Rn. 249.

vállalkozásra tett jóhírnévsértő kijelentéseken keresztül sérül, persze érvényesíthet fájdalomdíjra igényt. Ahhoz azonban semmilyen érdek nem kötődik, hogy az egyént megillető kártérítési igényt a vállalkozás igényeivel felerősítsük, vagy akár kiszélesítsük.

Látható, hogy egy és ugyanazon problémát a magyar és a német jogszolgáltatás milyen eltérő módokon kezel. Mindkét jogrend elismeri a jogi személyek személyiségi jogait, és mégis gyökeresen eltérő módon foglal állást a nekik juttatható sérelemdíj, ill. fájdalomdíj kérdésében. Részemről dogmatikailag jobban el tudom fogadni a magyar megoldást, és el tudok képzelni olyan szituációt, amikor a jogi személynek magának adható sérelemdíj lehet a méltányos válasz egy adott problémára, és azt ezt kizáró német megoldás szerintem nem teljesen megnyugtatóan megindokolt módon zárja ki a jogi személyeket az immateriális károk után járó kártérítésből.

## 12. Összefoglalás

A dolgozatom végén áttekintve a frissen változott magyar szabályozást és betekintést nyerve a jelentős múlttal rendelkező, ámde folyamatosan javuló-bővülő német szabályozásba a következő konklúziókat szeretném levonni.

Először is le kell szögeznem, hogy nem tudok kifejezetten dönteni abban a kérdésben, hogy a magyar, vagy a német szabályozás „tetszik”-e jobban. Azt láttam, hogy az immateriális károkért adható kártérítés alapgondolata és funkciója mindkét jogban ugyanaz, a megoldásoknál vannak jelentős, de az eredményt – tudniillik, hogy megvalósult immateriális károkat kompenzálni kell – érdemben nem befolyásoló különbségek.

A magyar megoldás mellett felhozható érv, hogy átlátható, egy helyen szabályozott: az új Ptk.-ban a legtöbb dogmatikai kételyt is sikerült eloszlatni, a legtöbb tudományos, kodifikációs vita végére pont került. A sérelemdíj, úgy tűnik, végleges helyet kapott a személyiségi jogi fejezet végén, deklarálva ezzel azt, hogy ez a jogintézmény a személyiségi jogok megsértésének szankciójául szolgál. Tisztázódott a kapcsolata a szintén újraszabályozott kártérítési joggal, látható, hogy a jogalkotó elismeri mind a szerződésen kívüli károkozással, mind a szerződésszegéssel való személyiségi jogsértés lehetőségét, mindegyik esetben az adekvát kimentési lehetőségekkel. Számomra az egyetlen zavaró tényező, amint erre röviden a téma kifejtésénél utaltam, a sérelemdíj mértékének megítélésénél a példálózóan felsorolt figyelembe veendő szempontok körében található, mivel itt úgy látom, hogy túlságosan hangsúlyos az elkövető, a törvény elég sok a büntetőjog körében használt fogalommal dolgozik, ami az intézményt mintha a magánjogi büntetés funkciójának irányába tolná el, szerintem helytelenül.

A német megoldást nagyon érdekesnek tartom. Ahogy már többször is említettem, itt azt találtam igazán lebilincselőnek, hogy mennyire élénken részt vesz a judikatúra a jog továbbfejlesztésében, milyen komolyan indokolt dogmatikai rendszereket dolgoznak ki, amik aztán az egész jogrendszert áthatják. Ezenkívül az Alkotmánybíróság hozzáállása is imponáló, amikor mindezt nemcsak, hogy tudomásul veszi, de buzdítja is a bírói kart arra, hogy időről időre elvégezze a jog felülvizsgálatát, és ha az nem igazodik a társadalmi viszonyokhoz, vagy az igazságossághoz, próbálja meg azt a megfelelő mederbe terelni, természetesen jogállamiság mindenkor szem előtt tartásával. Egészen érdekes megoldás, de kétségtelenül működő, hogy az általános személyiségi jogokat az Alaptörvényből vezetik le, és ahelyett,

hogyan annak is tényállást alkotnának BGB-ben, lehetővé teszik a Grundgesetz-re való közvetlen hivatkozást, és az ez alapján megítélhető az immateriális kártérítés.

Az pont, ahol egymásnak feszült a két jogrendszer, a jogi személyek számára adható sérelemdíj – fájdalomdíj kérdése volt. Itt egészen máshogy látták a megoldandó problémákat, ennek köszönhetően pedig az elérendő célokat is.

A magyar rendszer a diszkriminációtilalomból kiindulva vezette le, hogy a jogi személyeknek is meg kell adni azt a legteljesebb körű jogvédelmet, mint amit egy magánszemély élvez, és ebbe beletartozik az is, hogy a nem vagyoni káraikat megtérítsék, amennyiben személyiségi jogaik sérülnének. A német jogalkotó (illetve, ahogy láttuk, itt is inkább a bírói kar, hiszen a jogszabálysövegben a konkrét problémára sehol nem találunk utalást) pedig azt hangsúlyozta, hogy az immateriális károk megtérítésének funkciója a személyiségben, mint olyanban keletkezett kár enyhítése, kompenzálása. A személyiség ebben az értelemben nem kötődhet jogi személyhez vagy szervezethez, semmiféle személyegyesüléshez, csupán egyes személyekhez. Csak nekik keletkezhetnek olyan pszichés káraik, sérüléseik, amelyeket ezzel a módszerrel lehetne orvosolni (már amennyiben a pénzbeli kompenzáció erre egyáltalán képes). Így aztán a kezdetektől kizárólag a jogi személyek vagyoni károk megtérítéséhez való jogát ismerik el, az immateriális károk megtérítését nem.

Részemről azonosulni tudok a német érvrendszerrel is, megértem a szabályozás mögött meghúzódó okokat, mégis szívesebben fogadom el a magyar rendszert, amely ezen a ponton véleményem szerint teljesebb védelmet valósít meg.

Végzőként elmondhatjuk, hogy a nem vagyoni kártérítés, hívjuk akár sérelemdíjnak, akár fájdalomdíjnak, hasznos és szükséges intézménye a magánjognak, amelyről semmiképpen sem mondhatunk le, ha a polgári joggal ténylegesen is meg akarjuk valósítani a személyek teljeskörű védelmét.

A magyar törvényszöveg változásai folytán érdeklődve várom a bírói gyakorlat reakcióját. Úgy gondolom, hogy a pontosítás mindenképp a segítségükre lesz, az esetleges nehézségekkel pedig, gondolok itt például a bagatell esetek kiszűrésének szükségességére, meg fognak tudni birkózni, és azzal a szociálisan érzékeny, kreatív, ámde a jogállamiság kereteit mindenkor szem előtt tartó attitűddel hozzák majd meg döntéseiket, amelyet az idézett német Alkotmánybírósági ítélet bemutatott.

## **13. Forrásjegyzék**

### **13.1 A felhasznált könyvek**

Dr. Bárdos Péter: Kárfelelősség a Polgár Törvénykönyv rendszerében, HVG-Orac, Budapest, 2001.

Dr. Fézer Tamás (szerk.) A kártérítési jog magyarázata Complex, Budapest, 2010.

Dr. Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban HVG-Orac, Budapest 2010.

Dr. Görög Márta: A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008.

Dr. Lábodny Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata ELTE Jogi továbbképző intézet, Bp. 1992.

Dr. Petrik Ferenc: Kártérítési jog, Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése HVG-Orac, Budapest. 2002.

Dr. Petrik Ferenc (szerk.): A gyakorló jogász kézikönyve 6. kötet, A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.

Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.) Polgári jogi fogalomtár, HVG-Orac, Budapest, 2004.

Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Dr. Személyi Kálmán: A névjog, Tanulmány a személyiségi jogok köréből, Franklin Társulat Nyomdája, Budapest, 1915.

Dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.

Vékás Lajos (Szerk.) A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Complex, Budapest, 2013.

Tobias Windhorst: Verkehr, Schaden, Versicherung; Formular Bibliothek – Zivilprozess; 2. Auflage, 2010.

Dauner-Lieb/Langen, Kommentar zum BGB, Schuldrecht, 2. Auflage 2012.

Maunz/Dürig: Grundgesetz Kommentar, 69. Ergänzungslieferung, 2013.

Buschbell, MAH Straßenverkehrsrecht, 3. Auflage, 2009.

### 13.2 A felhasznált cikkek

Dr. Boytha György: A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-boytha-gyorgy-a-szemelyisegi-jogok-megsertesenek-vagyoni-szankcionalasa-pjk-20031-3-6-o/458>

Dr. Petrik Ferenc: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-petrik-ferenc-a-nem-vagyoni-kar-megteritese-vedelmeben-pjk-20031-6-8-o/467>

Görög Márta: Az általános személyiségi jog megsértésének fájdalomdíjjal való orvoslása Jogelméleti szemle 2002/3. szám <http://jesz.ajk.elte.hu/gorog11.html>

Görög Márta: A fájdalomdíj mértékét befolyásoló körülmények összehasonlító elemzése a német joggyakorlat előtérbe helyezésével, Jogelméleti szemle, 2001/4. szám <http://jesz.ajk.elte.hu/gorog8.html>

Gerhard Wagner: Das zweite Schadensersatzänderungsgesetz; Neue Juristische Wochenschrift; 2002

Ansgar Koreng: Das „Unternehmenspersönlichkeitsrecht“ als Element des gewerblichen Reputationsschutzes, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 2010

### 13.3 Bírósági döntések

34/1992 (VI.1.) AB határozat, ABH. 1992/192.

8/1990 (IV.23.) AB határozat, ABH. 1990/42.

Pf. V. 23 937/1997/3. számú ítélete

Veszprém Megyei Bíróság 1.Pf.20813/2000/7. számú ítélete

2. Pf. 21 181/1999/5. számú határozat

Legf. Bír. Pfv. VIII. 23.243/1996. számú ítélete

A Baranya Megyei Bíróság Polgári és Közigazgatási Kollégiumának előterjesztése a nem vagyoni kártérítésről a polgári és munkaügyi perekben, 2000

BGH, *Urteil* vom 4. 11. 2004 - III ZR 361/03 (OLG Celle)

BVerfG, *Beschluß* vom 14. 2. 1973 - 1 BvR 112/65

BGH, *Beschluß* vom 6. 7. 1955 - Großer Zivilsenat 1/55, in: NJW 1955/1675